

www.turkishstudies.net/turkishstudies

Turkish Studies

eISSN: 1308-2140

Research Article / Araştırma Makalesi

ANKARA SCIENCE
UNIVERSITY

Surname Politics in the Early Republic (1934–36): The Definition of Citizenship, Administrative Practice, and External Representation

Erken Cumhuriyet'te Soyadı Siyaseti (1934–36): Yurttaşlığın Tanımlanması, İdarî Tatbikat ve Dış Temsil

Sezgin Elbay*

Abstract: This study examines surname politics in 1934–1936 in order to explain how citizenship was normatively defined in the Early Republic and how this definition was circulated through administrative, party, press, and diplomatic reporting networks. The study proceeds from the observation that, although the legal structure, administrative functioning, and local implementation of the Surname Law have been examined in the existing literature, the stages of normative design, social circulation, and external representation have not yet been analysed together within the same historical chain. The study was conducted through textual analysis adapted to historical documents. The main period of analysis consists of the years 1934–1936; texts from 1933 and 1937 were also included in order to capture the preparatory and residual phases, while a single diplomatic document from 1929 was used to establish a comparative context. This body of sources, composed of legal texts, parliamentary proceedings, newspaper articles, party correspondence, and diplomatic reports, made it possible to trace together the relation between norm production, implementation, public instruction, and external representation. The findings show that the same key expressions shifted in meaning across the stages of draft, law, implementation, and representation, and in each stage acquired new political, administrative, and social functions. In this respect, surname politics not only increased state recognisability but also redefined family hierarchy, the discourse of national unity, and the framework of public naming, thereby deepening the field of social visibility. The study concludes that surname politics functioned in the Early Republic as a constitutive politics of citizenship through which society was reorganised not only by legal means, but also by naming, administrative mobilisation, and public guidance.

Keywords: History of the Turkish Republic, Surname Law, Early Republic, Citizenship, Administrative Practice, External Representation.

Öz: Bu çalışma, 1934–1936 yıllarında soyadı siyasetini, Erken Cumhuriyet'te yurttaşlığın hangi normatif sınırlar içinde tanımlandığı ve bu tanımın idare, parti, basın ve diplomatik raporlama ağlarında nasıl dolaşıma sokulduğunu açıklamak amacıyla incelemektedir. Çalışma, Soyadı Kanunu'na ilişkin mevcut literatürde hukukî yapı, idarî işleyiş ve yerel uygulama boyutlarının açıklanmış olmasına rağmen, normatif tasarım,

* Lecturer Dr., Yalova University, Rectorate, Department of Atatürk's Principles and History of the Turkish Revolution
Öğr. Gör. Dr., Yalova Üniversitesi, Rektörlük, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-0601-8063>

sezgin.elbay@yalova.edu.tr

Cite as/ Atıf: Elbay, S. (2026). Surname politics in the Early Republic (1934–36): The definition of citizenship, administrative practice, and external representation / Erken Cumhuriyet'te soyadı siyaseti (1934–36): Yurttaşlığın tanımlanması, idarî tatbikat ve dış temsil. *Turkish Studies*, 21(3), 4717-4768. Ankara Bilim University Publications. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.90063>

Received/Geliş: 08 March/Mart 2026

Accepted/Kabul: 20 September/Eylül 2026

Published/Yayın: 25 September/Eylül 2026

Checked by plagiarism software

toplumsal dolaşım ve dış temsil safhalarının aynı tarihi zincir içinde birlikte ele alınmamış olduğu saptamasından hareket etmektedir. Çalışma, tarihsel belgelere uyarlanmış metin incelemesi ile yürütülmüştür. İnceleme dönemi esas olarak 1934–1936 yıllarını kapsamaktadır; hazırlık ve artçı safhaları göstermek üzere 1933 ve 1937 tarihli metinler, karşılaştırmalı bağlam kurmak üzere ise 1929 tarihli tek bir diplomatik belge de değerlendirmeye alınmıştır. Kanun metinleri, meclis tutanakları, gazete yazıları, parti yazışmaları ve diplomatik raporlardan oluşan bu belge grubu, norm üretimi, uygulanma, kamusal öğretim ve dış temsil arasındaki ilişkiyi birlikte izlemeye imkân vermiştir. Bulgular, aynı ana ifadelerin tasarı, kanun, uygulama ve temsil safhalarında anlam kaymasına uğrayarak yeni siyasi, idarî ve toplumsal işlevler kazandığını göstermiştir. Bu çerçevede soyadı siyasetinin, devletçe tanınabilirliği artırırken aile hiyerarşisi, millî birlik söylemi ve kamusal adlandırma çerçevesini de eşzamanlı biçimde yeniden tanımladığı anlaşılmıştır. Sonuç olarak çalışma, soyadı siyasetinin Erken Cumhuriyet'te toplumu yalnız hukukî araçlarla değil, adlandırma, idarî seferberlik ve kamusal yönlendirme yoluyla da yeniden kuran bir yurttaşlık siyaseti olduğunu ileri sürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Tarihi, Soyadı Kanunu, Erken Cumhuriyet, Yurttaşlık, İdarî Tatbikat, Dış Temsil.

Structured Abstract:

The Surname Law of 1934 has commonly been examined as a legal and administrative revolution linked to nation-building, population registration, and the reorganisation of family names in the early Turkish Republic. Historical studies have mostly focused on its adoption, its relation to language revolution and national identity, or its dissemination through the press and local authorities. Legal scholarship has largely concentrated on the formal status of the surname, family-name rules, and the later implications of the law for women and children. Although this scholarship has produced a substantial body of knowledge, researchers have often approached the subject through separate thematic lines. This separation leaves a broader historical issue insufficiently clarified. If surname revolution is treated only as a registration technique or a legal measure, the wider role of naming in the definition of citizenship may remain underexplored. Personal names stood at the intersection of family, lineage, language, public respectability, social distinction, and state legibility. Surname regulation may therefore also be read as a site where citizenship, belonging, and public order were redefined simultaneously.

This study aimed to explain how surname politics in 1934–1936 defined the normative boundaries of citizenship in the Early Turkish Republic and how these boundaries were circulated through administrative, party, press, and diplomatic reporting networks. Two research questions guided the inquiry. First, how did the categories and themes derived from the textual corpus diverge across document types, and which themes gained or lost prominence over time? Second, how did recurring expressions change meaning across the policy chain extending from lawmaking and implementation to public narration and international representation?

The study was conducted through textual analysis adapted to historical documents. The core analytical period was defined as 1934–1936. Materials from 1933 were included to capture the preparatory and parliamentary discussion phase, while materials from 1937 were used to trace the residual implementation phase. One diplomatic report dated 1929 was incorporated only as an exceptional contextual and comparative document. The source body was constructed through criterion-based purposeful sampling. Only those text units that directly addressed surname regulation or the related removal of titles and appellations, and that contained an analytically meaningful statement about norm, process, justification, or representation, were included. The source body consisted of legal texts, parliamentary proceedings, newspaper articles, party correspondence, and diplomatic reports. Coding was carried out in two stages. In the first cycle, *in vivo* and descriptive coding were applied in order to preserve the language of the period. In the second cycle, codes were grouped into categories and then brought together under broader themes. After this thematic structure had been stabilised, a second stage of historical comparison was undertaken through chronological stratification, production-context control, policy-chain tracing, and an anti-anachronistic reading of key concepts.

The findings indicate that surname politics operated as a multilayered ordering mechanism rather than as a narrow registration revolution. Three major thematic domains were identified. The first concerned the construction of a state-centred naming and registration system. In this domain, surnames were associated with registration, certification, deadlines, documentation, and administrative authority. Naming was framed as a public obligation subject to state supervision rather than as a private act of choice. The second theme concerned the normative redefinition of citizenship. Here, surname regulation intersected with family hierarchy, kinship, moral acceptability, linguistic boundaries, and national belonging. Prohibitions against tribal names, foreign ethnic markers, ridicule, and titles were combined with a preference for Turkish names and a surname order organised around the male head of household. The revolution thus appears to have functioned not only as an administrative instrument but also as a mechanism for reorganising public identity and social hierarchies. The third theme concerned circulation and representation. Surname politics was not only

enacted; it was also taught, normalised, monitored, and displayed. In party correspondence, the revolution appeared as a matter of mobilisation and administrative completion. In newspapers, legal obligation was reformulated in a pedagogical register. In diplomatic reporting, it became part of the Republic's projected image as a modern, centralised, and nationally self-conscious state.

These findings suggest that surname politics may be interpreted as a formative politics of citizenship rather than as a merely technical revolution. It reorganised the relationship between person, family, language, belonging, and public visibility within a single state-directed naming order. The revolution shows how the Early Republic tried to reshape society not just through laws and institutions but also through the legal and symbolic ways individuals became visible to each other and the state. Seen from this angle, surname revolution may be understood as part of a broader effort to redefine how family continuity, public respectability, administrative legibility, and national belonging were to be publicly encoded. In conclusion, surname politics in 1934–1936 may be read as a constitutive politics of citizenship through which Early Republican society was normatively bounded, administratively organised, socially circulated, and symbolically represented.

Keywords: History of the Turkish Republic, Surname Law, Early Republic, Citizenship, Administrative Practice, and External Representation.

ملخص منظم:

لطالما نُظر إلى «قانون الألقاب» لعام 1934 باعتباره ثورة قانونية وإدارية مرتبطة ببناء الدولة، وتسجيل السكان، وإعادة تنظيم أسماء العائلات في مرحلة مبكرة من عمر الجمهورية التركية. وقد ركزت الدراسات التاريخية في الغالب على اعتماد هذا القانون، وعلاقته بالثورة اللغوية والهوية الوطنية، أو انتشاره عبر الصحافة والسلطات المحلية. وقد ركزت الدراسات القانونية بشكل كبير على الوضع الرسمي للقب، وقواعد أسماء العائلات، والآثار اللاحقة للقانون على النساء والأطفال. وعلى الرغم من أن هذه الدراسات قد أنتجت رصيذاً معرفياً كبيراً، إلا أن الباحثين غالباً ما تناولوا الموضوع من خلال محاور موضوعية منفصلة. ويؤدي هذا الفصل إلى عدم توضيح قضية تاريخية أوسع نطاقاً بشكل كافٍ. فإذا تم التعامل مع ثورة الألقاب على أنها مجرد تقنية تسجيل أو إجراء قانوني، فقد يظل الدور الأوسع، للتسمية الأسماء في تعريف المواطنة غير مستكشف بشكل كافٍ. كانت الأسماء الشخصية تقع عند تقاطع العائلة، والنسب واللغة، والاحترام العام، والتمييز الاجتماعي، ووضوح هوية الدولة. ولذلك، يمكن أيضاً قراءة تنظيم اللقب باعتباره مجالاً أعيد فيه تعريف المواطنة والانتماء والنظام العام في آن واحد.

تهدف هذه الدراسة إلى توضيح كيف حددت سياسات الألقاب في الفترة 1934–1936 الحدود المعيارية للمواطنة في أوائل الجمهورية التركية، وكيف انتشرت هذه الحدود عبر شبكات التغطية الإدارية والحزبية والصحفية والدبلوماسية. وقد استرشد البحث بسؤالين بحثيين. أولاً، كيف تباينت الفئات والمواضيع المستمدة من مجموعة النصوص عبر أنواع الوثائق المختلفة، وما هي المواضيع التي اكتسبت أو فقدت أهميتها بمرور الوقت؟ ثانياً، كيف تغير معنى التعبيرات المتكررة عبر سلسلة السياسات الممتدة من سن القوانين وتنفيذها إلى السرد العام والتمثيل الدولي؟

أجريت الدراسة من خلال تحليل نصي مكثف مع الوثائق التاريخية. تم تحديد الفترة التحليلية الأساسية بين عامي 1934 و1936. أدرجت مواد من عام 1933 لتغطية مرحلة المناقشات التحضيرية والبرلمانية، بينما استُخدمت مواد من عام 1937 لتتبع مرحلة التنفيذ المتبقية. تم إدراج تقرير دبلوماسي واحد مؤرخ في عام 1929 فقط باعتباره وثيقة استثنائية سياقية ومقارنة. تم تكوين مجموعة المصادر من خلال أخذ عينات هادفة قائمة على معايير محددة. ولم يتم تضمين سوى الوحدات النصية التي تناولت بشكل مباشر تنظيم الألقاب أو ما يتعلق بها من إلغاء الألقاب والمسميات والتي احتوت على بيان ذي مغزى تحليلي بشأن القاعدة أو العملية أو التبرير أو التمثيل. وتألّفت مجموعة المصادر من نصوص قانونية، ومحاضر جلسات برلمانية، ومقالات صحفية، ومراسلات حزبية، وتقارير دبلوماسية. تم إجراء الترميز على مرحلتين. في الدورة الأولى، تم تطبيق الترميز «في السياق» والترميز الوصفي من أجل الحفاظ على لغة تلك الفترة، وفي الدورة الثانية، تم تجميع الرموز في فئات ثم ربطها تحت مواضيع أوسع نطاقاً. وبعد تثبيت هذه البنية المواضيعية تم إجراء مرحلة ثانية من المقارنة التاريخية من خلال التقسيم الطبقي الزمني، ومراقبة سياق الإنتاج، وتتبع سلسلة السياسات، وقراءة المفاهيم الرئيسية بطريقة تمنع الانحراف الزمني.

تشير النتائج إلى أن سياسات الألقاب كانت تعمل كآلية تنظيم متعددة الطبقات وليس كثورة ضيقة في مجال التسجيل. تم تحديد ثلاثة مجالات موضوعية رئيسية. يتعلق الأول ببناء نظام تسمية وتسجيل يركز على الدولة. في هذا المجال، ارتبطت الألقاب بالتسجيل، والتصديق، والمواعيد النهائية، والتوثيق، والسلطة الإدارية. تم تأطير التسمية على أنها واجب عام يخضع لإشراف الدولة وليس كعمل خاص من أعمال الاختيار. تناول المجال الثاني إعادة التعريف المعياري للمواطنة. هنا، تقاطعت لوائح الألقاب مع التسلسل الهرمي الأسري، والقربا، والمقبولية الأخلاقية، والحدود اللغوية، والانتماء الوطني. فقد اقترنت المحظورات المفروضة على الأسماء القبلية، والعلامات العرقية الأجنبية والسخرية، والألقاب، بتفضيل الأسماء التركية وترتيب الألقاب الذي ينظم حول رب الأسرة الذكر. وبالتالي، يبدو أن الثورة لم تعمل فقط كأداة إدارية، بل أيضاً كآلية لإعادة تنظيم الهوية العامة والتسلسلات الهرمية الاجتماعية. أما الموضوع الثالث فقد تعلق بالتداول والتمثيل. فلم تقتصر سياسات الألقاب على سنّها فحسب، بل تم تدريسها وتطبيعها ومراقبتها وعرضها أيضاً. وفي المراسلات الحزبية، ظهرت الثورة كمسألة تتعلق بالتعبئة والإتمام الإداري. وفي الصحف، أعيدت صياغة الالتزام القانوني بأسلوب تربوي. أما في التقارير الدبلوماسية، فقد أصبحت جزءاً من الصورة التي تسعى الجمهورية إلى إظهارها كدولة حديثة ومركزية وواعية بهويتها الوطنية.

تشير هذه النتائج إلى أن سياسة الألقاب يمكن تفسيرها على أنها سياسة تكوينية للمواطنة، وليس مجرد ثورة فنية. فقد أعادت تنظيم العلاقة بين الفرد والأسرة واللغة والانتماء والظهور العام ضمن نظام تسمية موحد توجه الدولة، تُظهر هذه الثورة كيف سعت الجمهورية في بداياتها إلى إعادة تشكيل المجتمع ليس فقط من خلال القوانين والمؤسسات، بل أيضاً من خلال الطرق القانونية والرمزية التي أصبح بها الأفراد مرتين لبعضهم البعض وللدولة. ومن هذا المنظور يمكن فهم ثورة الألقاب على أنها جزء من جهد أوسع نطاقاً لإعادة تعريف الكيفية التي كان من المقرر بها ترميز استمرارية الأسرة، والاحترام العام، والوضوح الإداري، والانتماء الوطني علناً. في الختام، يمكن قراءة سياسات الألقاب في الفترة 1934–1936 على أنها سياسات تأسيسية للمواطنة، تم من خلالها تحديد حدود المجتمع في أوائل الجمهورية من الناحية المعيارية، وتنظيمه إدارياً، وتداوله اجتماعياً، وتمثيله رمزياً.

الكلمات المفتاحية: تاريخ الجمهورية التركية، قانون الألقاب، أوائل الجمهورية، المواطنة، الممارسة الإدارية والتمثيل الخارجي.

Résumé Structuré:

La loi de 1934 sur les noms de famille a généralement été considérée comme une révolution juridique et administrative liée à la construction nationale, au recensement de la population et à la réorganisation des noms de famille au début de la République turque. Les études historiques se sont principalement concentrées sur son adoption, son lien avec la révolution linguistique et l'identité nationale, ou encore sa diffusion par la presse et les autorités locales. La recherche juridique s'est largement concentrée sur le statut formel du nom de famille, les règles relatives aux noms de famille et les implications ultérieures de la loi pour les femmes et les enfants. Bien que ces travaux aient produit un corpus de connaissances substantiel, les chercheurs ont souvent abordé le sujet selon des axes thématiques distincts. Cette séparation laisse une question historique plus large insuffisamment éclaircie. Si la révolution des noms de famille est traitée uniquement comme une technique d'enregistrement ou une mesure juridique, le rôle plus large de la dénomination dans la définition de la citoyenneté risque de rester sous-exploré. Les noms de personne se situaient à la croisée de la famille, de la lignée, de la langue, de la respectabilité publique, de la distinction sociale et de la lisibilité de l'État. La réglementation des noms de famille peut donc également être considérée comme un lieu où la citoyenneté, l'appartenance et l'ordre public ont été redéfinis simultanément.

Cette étude visait à expliquer comment la politique des noms de famille entre 1934 et 1936 a défini les limites normatives de la citoyenneté au début de la République turque et comment ces limites ont été diffusées à travers les réseaux de communication administratifs, partisans, médiatiques et diplomatiques. Deux questions de recherche ont guidé cette enquête. Premièrement, comment les

catégories et les thèmes issus du corpus textuel divergeaient-ils selon les types de documents, et quels thèmes ont gagné ou perdu en importance au fil du temps ? Deuxièmement, comment les expressions récurrentes ont-elles changé de sens tout au long de la chaîne politique, depuis l'élaboration et la mise en œuvre de la loi jusqu'au discours public et à la représentation internationale ?

L'étude a été menée à l'aide d'une analyse textuelle adaptée aux documents historiques. La période d'analyse principale a été définie comme s'étendant de 1934 à 1936. Des documents datant de 1933 ont été inclus afin de rendre compte de la phase préparatoire et des débats parlementaires, tandis que des documents de 1937 ont été utilisés pour retracer la phase résiduelle de mise en œuvre. Un rapport diplomatique daté de 1929 n'a été intégré qu'à titre exceptionnel, en tant que document contextuel et comparatif. Le corpus source a été constitué par un échantillonnage raisonné fondé sur des critères. Seules ont été incluses les unités textuelles traitant directement de la réglementation des noms de famille ou de la suppression connexe des titres et appellations, et contenant une déclaration pertinente sur le plan analytique concernant la norme, le processus, la justification ou la représentation. Le corpus source comprenait des textes juridiques, des comptes rendus parlementaires, des articles de presse, de la correspondance entre partis et des rapports diplomatiques. Le codage s'est déroulé en deux étapes. Au cours du premier cycle, un codage « in vivo » et descriptif a été appliqué afin de préserver le langage de l'époque. Au cours du deuxième cycle, les codes ont été regroupés en catégories, puis rassemblés sous des thèmes plus larges. Une fois cette structure thématique stabilisée, une deuxième étape de comparaison historique a été entreprise par le biais d'une stratification chronologique, d'un contrôle du contexte de production, d'un suivi de la chaîne des politiques et d'une lecture anti-anachronique des concepts clés.

Les résultats indiquent que la politique des noms de famille a fonctionné comme un mécanisme d'ordonnement à plusieurs niveaux plutôt que comme une simple révolution de l'enregistrement. Trois grands domaines thématiques ont été identifiés. Le premier concernait la construction d'un système de dénomination et d'enregistrement centré sur l'État. Dans ce domaine, les noms de famille étaient associés à l'enregistrement, à la certification, aux délais, à la documentation et à l'autorité administrative. La dénomination était présentée comme une obligation publique soumise à la supervision de l'État plutôt que comme un acte privé de choix. Le deuxième thème concernait la redéfinition normative de la citoyenneté. Ici, la réglementation des noms de famille recoupait la hiérarchie familiale, la parenté, l'acceptabilité morale, les frontières linguistiques et l'appartenance nationale. Les interdictions visant les noms tribaux, les marqueurs ethniques étrangers, le ridicule et les titres s'accompagnaient d'une préférence pour les noms turcs et d'un ordre des noms de famille organisé autour du chef de famille masculin. La révolution semble donc avoir fonctionné non seulement comme un instrument administratif, mais aussi comme un mécanisme de réorganisation de l'identité publique et des hiérarchies sociales. Le troisième thème concernait la diffusion et la représentation. La politique des noms de famille n'était pas seulement mise en œuvre ; elle était également enseignée, normalisée, contrôlée et mise en avant. Dans la correspondance du parti, la révolution apparaissait comme une question de mobilisation et d'achèvement administratif. Dans les journaux, l'obligation légale était reformulée dans un registre pédagogique. Dans les rapports diplomatiques, elle s'inscrivait dans l'image que la République souhaitait projeter, celle d'un État moderne, centralisé et doté d'une conscience nationale.

Ces résultats suggèrent que la politique des noms de famille peut être interprétée comme une politique formatrice de la citoyenneté plutôt que comme une simple révolution technique. Elle a réorganisé les relations entre la personne, la famille, la langue, l'appartenance et la visibilité publique au sein d'un ordre de dénomination unique dirigé par l'État. Cette révolution montre comment la République naissante a tenté de remodeler la société non seulement par le biais des lois et des institutions, mais aussi à travers les modes juridiques et symboliques par lesquels les individus devenaient visibles les uns pour les autres et pour l'État. Sous cet angle, la révolution des noms de famille peut être comprise comme s'inscrivant dans un effort plus large visant à redéfinir la manière

dont la continuité familiale, la respectabilité publique, la lisibilité administrative et l'appartenance nationale devaient être codifiées publiquement. En conclusion, la politique des noms de famille menée entre 1934 et 1936 peut être interprétée comme une politique constitutive de la citoyenneté, grâce à laquelle la société de la République naissante a été délimitée sur le plan normatif, organisée sur le plan administratif, diffusée socialement et représentée symboliquement.

Mots-clés: Histoire de la République turque, loi sur les noms de famille, République naissante, citoyenneté, pratique administrative et représentation extérieure.

Resumen Estructurado:

La Ley de Apellidos de 1934 se ha analizado habitualmente como una revolución jurídica y administrativa vinculada a la construcción de la nación, el registro de la población y la reorganización de los apellidos en los primeros años de la República Turca. Los estudios históricos se han centrado principalmente en su adopción, su relación con la revolución lingüística y la identidad nacional, o su difusión a través de la prensa y las autoridades locales. La investigación jurídica se ha centrado en gran medida en el estatuto formal del apellido, las normas relativas a los apellidos y las implicaciones posteriores de la ley para las mujeres y los niños. Aunque esta investigación ha generado un corpus sustancial de conocimientos, los investigadores han abordado a menudo el tema a través de líneas temáticas separadas. Esta separación deja sin aclarar suficientemente una cuestión histórica más amplia. Si la revolución de los apellidos se trata únicamente como una técnica de registro o una medida jurídica, el papel más amplio de la denominación en la definición de la ciudadanía puede quedar insuficientemente explorado. Los nombres personales se situaban en la intersección entre la familia, el linaje, la lengua, la respetabilidad pública, la distinción social y la legibilidad del Estado. Por lo tanto, la regulación de los apellidos también puede interpretarse como un ámbito en el que se redefinieron simultáneamente la ciudadanía, la pertenencia y el orden público.

El presente estudio tenía como objetivo explicar cómo la política de los apellidos entre 1934 y 1936 definió los límites normativos de la ciudadanía en los inicios de la República Turca y cómo estos límites se difundieron a través de las redes de información administrativas, partidistas, periodísticas y diplomáticas. Dos preguntas de investigación guiaron el análisis. En primer lugar, ¿cómo divergían las categorías y los temas derivados del corpus textual según los tipos de documentos, y qué temas ganaron o perdieron protagonismo con el paso del tiempo? En segundo lugar, ¿cómo cambiaba el significado de las expresiones recurrentes a lo largo de la cadena de políticas, que abarcaba desde la elaboración y aplicación de la ley hasta la narrativa pública y la representación internacional?

El estudio se llevó a cabo mediante un análisis textual adaptado a documentos históricos. El período analítico principal se definió como 1934-1936. Se incluyeron materiales de 1933 para captar la fase preparatoria y de debate parlamentario, mientras que los materiales de 1937 se utilizaron para rastrear la fase residual de aplicación. Se incorporó un informe diplomático de 1929 únicamente como documento contextual y comparativo excepcional. El corpus de fuentes se construyó mediante un muestreo intencional basado en criterios. Solo se incluyeron aquellas unidades de texto que abordaran directamente la regulación de los apellidos o la supresión relacionada de títulos y denominaciones, y que contuvieran una afirmación analíticamente significativa sobre la norma, el proceso, la justificación o la representación. El corpus de fuentes consistió en textos jurídicos, actas parlamentarias, artículos de prensa, correspondencia de partidos e informes diplomáticos. La codificación se llevó a cabo en dos etapas. En el primer ciclo, se aplicaron la codificación «in vivo» y la codificación descriptiva con el fin de preservar el lenguaje de la época. En el segundo ciclo, los

códigos se agruparon en categorías y, a continuación, se reunieron bajo temas más amplios. Una vez estabilizada esta estructura temática, se llevó a cabo una segunda etapa de comparación histórica mediante la estratificación cronológica, el control del contexto de producción, el seguimiento de la cadena de políticas y una lectura anti-anacrónica de los conceptos clave.

Los resultados indican que la política de los apellidos funcionó como un mecanismo de ordenación de múltiples capas, más que como una mera revolución en el registro civil. Se identificaron tres ámbitos temáticos principales. El primero se refería a la construcción de un sistema de denominación y registro centrado en el Estado. En este ámbito, los apellidos se asociaban con el registro, la certificación, los plazos, la documentación y la autoridad administrativa. La elección del apellido se enmarcaba como una obligación pública sujeta a la supervisión estatal, más que como un acto privado de elección. El segundo tema se refería a la redefinición normativa de la ciudadanía. En este ámbito, la regulación de los apellidos se entrecruzaba con la jerarquía familiar, el parentesco, la aceptabilidad moral, las fronteras lingüísticas y la pertenencia nacional. Las prohibiciones de los nombres tribales, los marcadores étnicos extranjeros, el ridículo y los títulos se combinaban con una preferencia por los nombres turcos y un orden de apellidos organizado en torno al cabeza de familia masculino. La revolución parece, por tanto, haber funcionado no solo como un instrumento administrativo, sino también como un mecanismo para reorganizar la identidad pública y las jerarquías sociales. El tercer tema se refería a la difusión y la representación. La política de los apellidos no solo se promulgó, sino que también se enseñó, se normalizó, se supervisó y se exhibió. En la correspondencia del partido, la revolución se presentaba como una cuestión de movilización y cumplimiento administrativo. En los periódicos, la obligación legal se reformuló en un registro pedagógico. En los informes diplomáticos, pasó a formar parte de la imagen que la República proyectaba de sí misma como un Estado moderno, centralizado y con conciencia nacional.

Estos hallazgos sugieren que la política de los apellidos puede interpretarse como una política formativa de la ciudadanía, más que como una mera revolución técnica. Reorganizó la relación entre la persona, la familia, la lengua, la pertenencia y la visibilidad pública dentro de un único orden de denominación dirigido por el Estado. La revolución muestra cómo la Primera República intentó remodelar la sociedad no solo a través de leyes e instituciones, sino también mediante las formas jurídicas y simbólicas en que los individuos se hacían visibles entre sí y ante el Estado. Desde este punto de vista, la revolución de los apellidos puede entenderse como parte de un esfuerzo más amplio por redefinir cómo debían codificarse públicamente la continuidad familiar, la respetabilidad pública, la legibilidad administrativa y la pertenencia nacional. En conclusión, la política de los apellidos entre 1934 y 1936 puede interpretarse como una política constitutiva de la ciudadanía a través de la cual la sociedad de los primeros años de la República quedó delimitada normativamente, organizada administrativamente, difundida socialmente y representada simbólicamente.

Palabras clave: Historia de la República Turca, Ley de Apellidos, primeros años de la República, ciudadanía, práctica administrativa y representación exterior.

结构化摘要:

1934年《姓氏法》通常被视为一场与土耳其共和国早期国家建设、人口登记以及姓氏重组相关的法律和行政革命。历史研究主要集中于该法的颁布、其与语言革命及民族认同的关系，或是其通过新闻媒体和地方当局的推广。法学研究则主要集中于姓氏的法律地位、姓氏规则，以及该法律对妇女和儿童的后续影响。尽管此类研究已积累了大量知识，但学者们往往通过各自独立的主题线索来探讨这一课题。这种割裂导致一个更广泛的历史

问题尚未得到充分阐明。如果仅将姓氏革命视为一种登记技术或法律措施，那么命名在界定公民身份方面所发挥的更广泛作用可能仍未得到充分探讨。个人姓名处于家庭、血统、语言、公众声誉、社会地位以及国家可识别性的交汇点。因此，姓氏管制也可被解读为一个同时重新定义公民身份、归属感与公共秩序的场域。

本研究旨在阐明1934–1936年的姓氏政治如何界定了土耳其共和国早期公民身份的规范边界，以及这些边界如何通过行政、政党、新闻和外交报道网络得以传播。两项研究问题指导了本项探究。首先，从文本语料库中提炼出的类别和主题在不同文件类型中存在哪些差异，哪些主题随着时间的推移变得更加突出或逐渐淡化？其次，在从立法、实施到公共叙事及国际表述的政策链中，反复出现的表述其含义如何发生变化？

本研究采用针对历史文献调整的文本分析方法。核心分析时期定为1934–1936年。纳入1933年的材料以捕捉准备阶段和议会讨论阶段，而1937年的材料则用于追踪后续实施阶段。一份1929年的外交报告仅作为例外的情境性及比较性文献被纳入。资料集通过基于标准的定向抽样构建而成。仅纳入那些直接涉及姓氏规范或相关头衔及称谓废除问题，且包含关于规范、流程、理由或表述具有分析意义陈述的文本单元。资料集包括法律文本、议会记录、报纸文章、政党往来信件及外交报告。编码工作分两个阶段进行。在第一阶段，采用“原生编码”和“描述性编码”方法，以保留当时的语言特征；在第二阶段，将编码分组归类，进而整合为更广泛的主题。在主题结构稳定后，通过时间分层、生产语境控制、政策链追溯以及对关键概念的反时代错位解读，开展了第二阶段的历史比较研究。

研究结果表明，姓氏政治发挥的是一种多层次的秩序机制，而非狭义的登记革命。研究识别出三大主题领域。第一领域涉及以国家为中心的命名与登记体系的构建。在此领域中，姓氏与登记、认证、截止日期、文件记录及行政权威相关联。命名被界定为受国家监督的公共义务，而非私人的选择行为。第二个主题涉及公民身份的规范性重新定义。在此，姓氏管制与家庭等级、亲属关系、道德可接受性、语言界限及民族归属相互交织。禁止使用部落名称、外国族裔标识、侮辱性称谓及头衔的规定，与对土耳其姓氏的偏好以及以男性户主为核心的姓氏排序体系相结合。由此可见，革命不仅发挥了行政工具的作用，同时也成为重组公共身份和社会等级制度的机制。第三个主题涉及传播与表征。姓氏政治不仅被付诸实施，还被传授、规范化、监督和展示。在党的往来文件中，革命被视为动员和行政落实的问题。在报纸上，法律义务被重新表述为一种教育性话语。在外交报道中，它成为共和国作为现代、中央集权且具有民族自觉的国家所展现的形象的一部分。

这些发现表明，姓氏政治可被解读为一种塑造公民身份的政治，而非单纯的技术性革命。它在一个由国家主导的命名秩序内，重新组织了个人、家庭、语言、归属感以及公共可见性之间的关系。这场革命表明，早期共和国不仅试图通过法律和制度来重塑社会，还试图通过个人在彼此及国家面前获得可见性的法律和象征性方式来重塑社会。从这一角度来看，姓氏革命可被理解为一项更广泛努力的一部分，旨在重新定义家庭延续性、公众尊严、行政可读性以及民族归属感应如何被公开编码。综上所述，1934–1936年的姓氏政治可被解读为一种构成性公民政治，通过这种政治，早期共和国社会在规范层面被界定、在行政层面被组织、在社会层面被传播、并在象征层面被呈现。

关键词： 土耳其共和国史、姓氏法、早期共和国、公民身份、行政实践、对外形象

。

Структурированное Резюме:

Закон о фамилиях 1934 года традиционно рассматривается как правовая и административная революция, связанная с процессом государственного строительства, регистрацией населения и реорганизацией фамилий в первые годы существования Турецкой Республики. Исторические исследования в основном сосредоточивались на процессе его принятия, его связи с языковой революцией и национальной идентичностью, а также на его распространении через прессу и местные органы власти. Юридические исследования в основном сосредоточивались на формальном статусе фамилии, правилах присвоения фамилий и последующих последствиях закона для женщин и детей. Хотя эти исследования позволили накопить значительный объем знаний, ученые зачастую подходили к данной теме, следуя отдельным тематическим направлениям. Такое разделение приводит к тому, что более широкий исторический вопрос остается недостаточно проясненным. Если «революцию фамилий» рассматривать исключительно как метод регистрации или юридическую меру, более широкая роль именованья в определении гражданства может остаться недоизученной. Личные имена находились на пересечении таких аспектов, как семья, родословная, язык, общественное уважение, социальное отличие и государственная идентифицируемость. Поэтому регулирование фамилий можно также рассматривать как сферу, в которой одновременно переопределялись понятия гражданства, принадлежности и общественного порядка.

Целью данного исследования было объяснить, как политика в области фамилий в 1934–1936 годах определяла нормативные границы гражданства в ранней Турецкой Республике и как эти границы распространялись через административные, партийные, прессы и дипломатические сети информирования. Исследование было построено на двух основных вопросах. Во-первых, как категории и темы, выделенные из корпуса текстов, различались в зависимости от типов документов, и какие темы со временем приобретали или теряли актуальность? Во-вторых, как повторяющиеся выражения меняли свое значение на протяжении всей цепочки политических процессов — от законотворчества и внедрения закона до публичного дискурса и международного представительства?

Исследование проводилось с помощью текстового анализа, адаптированного к историческим документам. Основным периодом анализа были определены 1934–1936 годы. Материалы 1933 года были включены для отражения этапа подготовки и парламентских обсуждений, а материалы 1937 года — для отслеживания завершающего этапа внедрения. Один дипломатический отчет, датированный 1929 годом, был включен исключительно в качестве контекстуального и сравнительного документа. Массив источников был сформирован путем целенаправленной выборки на основе определенных критериев. Были включены только те текстовые единицы, которые непосредственно касались регулирования фамилий или связанного с этим отмены титулов и обращений, а также содержали аналитически значимое утверждение о норме, процессе, обосновании или представлении. Массив источников состоял из юридических текстов, протоколов парламентских заседаний, газетных статей, партийной переписки и дипломатических отчетов. Кодирование проводилось в два этапа. На первом этапе применялись методы «in vivo» и описательного кодирования с целью сохранения языка того периода. На втором этапе коды были сгруппированы по категориям, а затем объединены в более широкие темы. После стабилизации этой тематической структуры был проведен второй этап исторического сравнения посредством хронологической стратификации, контроля контекста производства, отслеживания цепочки политических решений и антианахронистического прочтения ключевых концепций.

Результаты исследования показывают, что политика в области фамилий функционировала скорее как многоуровневый механизм упорядочения, а не как узконаправленная «революция в регистрации». Были выделены три основные тематические области. Первая касалась построения государственно-ориентированной системы присвоения имен и регистрации. В этой области фамилии ассоциировались с регистрацией, сертификацией, сроками, документацией и административной властью. Присвоение имени рассматривалось как общественная обязанность, подлежащая государственному надзору, а не как частный акт выбора. Вторая тема касалась нормативного переосмысления гражданственности. Здесь регулирование фамилий пересекалось с семейной иерархией, родством, моральной приемлемостью, языковыми границами и национальной принадлежностью. Запреты на племенные имена, иностранные этнические обозначения, насмешки и титулы сочетались с предпочтением турецких имен и порядком фамилий, организованным вокруг главы семьи-мужчины. Таким образом, революция, по-видимому, функционировала не только как административный инструмент, но и как механизм реорганизации общественной идентичности и социальных иерархий. Третья тема касалась распространения и репрезентации. Политика в области фамилий не только вводилась в действие; её также преподавали, нормализовали, контролировали и демонстрировали. В партийной переписке революция представляла как вопрос мобилизации и административного завершения. В газетах юридическое обязательство переформулировалось в педагогическом ключе. В дипломатической отчетности оно стало частью проецируемого образа Республики как современного, централизованного и обладающего национальным самосознанием государства.

Эти выводы позволяют предположить, что политику фамилий можно интерпретировать как формирующую политику гражданственности, а не как чисто техническую революцию. Она реорганизовала отношения между личностью, семьей, языком, принадлежностью и публичной видимостью в рамках единого, направляемого государством порядка именования. Эта реформа демонстрирует, как раннереспубликанское общество пыталось перестроить общество не только с помощью законов и институтов, но и через правовые и символические способы, с помощью которых индивидуумы становились видимыми друг для друга и для государства. С этой точки зрения реформа фамилий может быть понята как часть более широких усилий по переосмыслению того, как должны были публично кодироваться семейная преемственность, общественное уважение, административная четкость и национальная принадлежность. В заключение, политику в области фамилий в 1934–1936 годах можно рассматривать как конститутивную политику гражданства, посредством которой общество ранней Республики было нормативно ограничено, административно организовано, социально интегрировано и символически представлено.

Ключевые слова: история Турецкой Республики, закон о фамилиях, ранняя Республика, гражданство, административная практика и внешнее представительство.

संरचित सारांश:

1934 के उपनाम कानून की सामान्यतः राष्ट्र-निर्माण, जनसंख्या पंजीकरण, और प्रारंभिक तुर्की गणराज्य में पारिवारिक नामों के पुनर्गठन से जुड़ी एक कानूनी और प्रशासनिक क्रांति के रूप में जांच की गई है। ऐतिहासिक अध्ययनों ने मुख्य रूप से इसके अंगीकरण, भाषा क्रांति और राष्ट्रीय पहचान के साथ इसके संबंध, या प्रेस और स्थानीय अधिकारियों के माध्यम से इसके प्रसार पर ध्यान केंद्रित किया है।

कानूनी विद्वता ने काफी हद तक उपनाम की औपचारिक स्थिति, पारिवारिक-नाम के नियमों, और महिलाओं तथा बच्चों के लिए कानून के बाद के प्रभावों पर ध्यान केंद्रित किया है। यद्यपि इस विद्वता ने ज्ञान का एक पर्याप्त भंडार तैयार किया है, शोधकर्ताओं ने अक्सर इस विषय को अलग-अलग विषयगत रेखाओं के माध्यम से देखा है। यह अलगाव एक व्यापक ऐतिहासिक मुद्दे को अपर्याप्त रूप से स्पष्ट छोड़ देता है। यदि उपनाम क्रांति को केवल एक पंजीकरण तकनीक या एक कानूनी उपाय के रूप में माना जाता है, तो नागरिकता की परिभाषा में नामकरण की व्यापक भूमिका की खोज अपर्याप्त रह सकती है। व्यक्तिगत नाम परिवार, वंश, भाषा, सार्वजनिक सम्मान, सामाजिक भेद, और राज्य की पठनीयता के संगम पर स्थित थे। अतः उपनाम विनियमन को एक ऐसी जगह के रूप में भी पढ़ा जा सकता है जहाँ नागरिकता, संबद्धता और सार्वजनिक व्यवस्था को एक साथ फिर से परिभाषित किया गया था।

इस अध्ययन का उद्देश्य यह समझना था कि 1934-1936 में उपनाम की राजनीति ने प्रारंभिक तुर्की गणराज्य में नागरिकता की मानद सीमाओं को कैसे परिभाषित किया और ये सीमाएँ प्रशासनिक, पार्टी, प्रेस और राजनयिक रिपोर्टिंग नेटवर्क के माध्यम से कैसे प्रसारित हुईं। दो शोध प्रश्नों ने इस जाँच का मार्गदर्शन किया। पहला, पाठ्य संकलन से प्राप्त श्रेणियाँ और विषय दस्तावेज़ों के प्रकारों में कैसे भिन्न थे, और समय के साथ किन विषयों ने महत्व प्राप्त किया या खोया?

दूसरा, कानून बनाने और कार्यान्वयन से लेकर सार्वजनिक कथा और अंतर्राष्ट्रीय प्रतिनिधित्व तक फैली नीति श्रृंखला में बार-बार आने वाले अभिव्यक्तियों का अर्थ कैसे बदला?

यह अध्ययन ऐतिहासिक दस्तावेज़ों के अनुकूलित पाठ्य विश्लेषण के माध्यम से किया गया था। मुख्य विश्लेषणात्मक अवधि को 1934-1936 के रूप में परिभाषित किया गया था। प्रारंभिक और संसदीय चर्चा चरण को पकड़ने के लिए 1933 की सामग्री शामिल की गई थी, जबकि अवशिष्ट कार्यान्वयन चरण का पता लगाने के लिए 1937 की सामग्री का उपयोग किया गया था।

1929 की एक राजनयिक रिपोर्ट को केवल एक अपवादस्वरूप प्रसंगिक और तुलनात्मक दस्तावेज़ के रूप में शामिल किया गया था। स्रोत सामग्री को मानदंड-आधारित उद्देश्यपूर्ण नमूनाकरण के माध्यम से तैयार किया गया था। केवल उन पाठ इकाइयों को शामिल किया गया था जो सीधे उपनाम विनियमन या उससे संबंधित उपाधियों और संबोधनों को हटाने से संबंधित थीं, और जिनमें मानदंड, प्रक्रिया, औचित्य या प्रतिनिधित्व के बारे में विश्लेषणात्मक रूप से सार्थक कथन शामिल था। स्रोत सामग्री में कानूनी पाठ, संसदीय कार्यवाही, समाचार पत्र के लेख, पार्टी पत्राचार और राजनयिक रिपोर्ट शामिल थीं। कोडिंग दो चरणों में की गई थी। पहले चक्र में, उस युग की भाषा को संरक्षित करने के लिए इन विवो और वर्णनात्मक कोडिंग का उपयोग किया गया था। दूसरे चक्र में, कोडों को श्रेणियों में समूहित किया गया और फिर व्यापक विषयों के तहत एक साथ लाया गया। इस विषयगत संरचना के स्थिर हो जाने के बाद, कालानुक्रमिक परत-विभाजन, उत्पादन-प्रसंग नियंत्रण, नीति-श्रृंखला ट्रेसिंग, और प्रमुख अवधारणाओं की अप्रासंगिकता-विरोधी व्याख्या के माध्यम से ऐतिहासिक तुलना का दूसरा चरण हाथ में लिया गया।

निष्कर्ष बताते हैं कि उपनाम राजनीति एक संकीर्ण पंजीकरण क्रांति के बजाय एक बहु-स्तरीय व्यवस्था तंत्र के रूप में काम करती थी। तीन प्रमुख विषयगत क्षेत्रों की पहचान की गई। पहला, एक राज्य-केंद्रित नामकरण और पंजीकरण प्रणाली के निर्माण से संबंधित था। इस क्षेत्र में, उपनामों को पंजीकरण, प्रमाणीकरण, समय-सीमा, दस्तावेजीकरण और प्रशासनिक प्राधिकरण से जोड़ा गया था। नामकरण को निजी पसंद के एक निजी कार्य के बजाय राज्य की निगरानी के अधीन एक सार्वजनिक दायित्व के रूप में प्रस्तुत किया गया था।

दूसरा विषय नागरिकता की मानदंडगत पुनर्परिभाषा से संबंधित था। यहाँ, उपनाम विनियमन पारिवारिक पदानुक्रम, रिश्तेदारी, नैतिक स्वीकार्यता, भाषाई सीमाओं और राष्ट्रीय जुड़ाव के साथ जुड़ा हुआ था। आदिवासी नामों, विदेशी जातीय संकेतों, उपहास और उपाधियों पर प्रतिबंध को तुर्की नामों की वरीयता और घर के पुरुष मुखिया के इर्द-गिर्द संगठित एक उपनाम आदेश के साथ जोड़ा गया था। इस प्रकार, ऐसा प्रतीत होता है कि क्रांति ने न केवल एक प्रशासनिक उपकरण के रूप में बल्कि सार्वजनिक पहचान और सामाजिक पदानुक्रम को पुनर्गठित करने की एक तंत्र के रूप में भी काम किया। तीसरा विषय परिसंचरण और प्रतिनिधित्व से संबंधित था। उपनाम राजनीति केवल लागू ही नहीं की गई; बल्कि इसे सिखाया भी गया, सामान्यीकृत किया गया, निगरानी रखी गई और प्रदर्शित भी किया गया। पार्टी पत्राचार में, क्रांति को लामबंदी और प्रशासनिक पूर्णता के एक मामले के रूप में देखा गया।

अखबारों में, कानूनी दायित्व को शैक्षिक संदर्भ में पुनः तैयार किया गया। कूटनीतिक रिपोर्टिंग में, यह गणराज्य की एक आधुनिक, केंद्रीकृत और राष्ट्रीय रूप से सचेत राज्य के रूप में परिकल्पित छवि का हिस्सा बन गया।

ये निष्कर्ष बताते हैं कि उपनाम राजनीति को केवल एक तकनीकी क्रांति के बजाय नागरिकता की एक रचनात्मक राजनीति के रूप में व्याख्यायित किया जा सकता है। इसने एक ही राज्य-निर्देशित नामकरण व्यवस्था के भीतर व्यक्ति, परिवार, भाषा, संबंध और सार्वजनिक दृश्यता के बीच के संबंध को पुनर्गठित किया।

यह क्रांति दर्शाती है कि प्रारंभिक गणराज्य ने समाज को न केवल कानूनों और संस्थानों के माध्यम से, बल्कि उन कानूनी और प्रतीकात्मक तरीकों से भी नया आकार देने की कोशिश की, जिनके माध्यम से व्यक्ति एक-दूसरे और राज्य के लिए दृश्यमान हुए। इस दृष्टिकोण से देखा जाए तो, उपनाम क्रांति को एक व्यापक प्रयास के हिस्से के रूप में समझा जा सकता है, जो इस बात को फिर से परिभाषित करने का था कि पारिवारिक निरंतरता, सार्वजनिक सम्मान, प्रशासनिक स्पष्टता और राष्ट्रीय जुड़ाव को सार्वजनिक रूप से कैसे संहिताबद्ध किया जाए।

निष्कर्षतः, 1934-1936 में उपनाम राजनीति को नागरिकता की एक संरचनात्मक राजनीति के रूप में पढ़ा जा सकता है, जिसके माध्यम से प्रारंभिक गणराज्य समाज को मानदंडों के अनुसार सीमित, प्रशासनिक रूप से संगठित, सामाजिक रूप से प्रसारित और प्रतीकात्मक रूप से प्रस्तुत किया गया था।

कीवर्ड: तुर्की गणराज्य का इतिहास, उपनाम कानून, प्रारंभिक गणराज्य, नागरिकता, प्रशासनिक अभ्यास, और बाहरी प्रतिनिधित्व।

Yapılandırılmış Özet:

1934 tarihli Soyadı Kanunu, genellikle ulus inşası, nüfus kayıt sistemi ve Erken Cumhuriyet döneminde aile adlarının yeniden düzenlenmesiyle ilişkili hukuki ve idari bir inkılap olarak incelenmiştir. Tarih çalışmaları çoğunlukla kanunun kabul sürecine, dil inkılabı ve millî kimlikle ilişkisine ya da basın ile yerel makamlar aracılığıyla yaygınlaştırılmasına odaklanmıştır. Hukuk literatürü ise büyük ölçüde soyadının biçimsel statüsü, aile adı kuralları ve kanunun kadınlar ile çocuklar bakımından sonraki sonuçları üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu literatür önemli bir bilgi birikimi üretmiş olmakla birlikte, konu çoğu zaman ayrı tematik hatlar üzerinden ele alınmıştır. Bu ayrışma, daha geniş bir tarihsel meselenin yeterince açıklığa kavuşturulamamasına yol açmaktadır. Soyadı inkılabı yalnızca bir kayıt tekniği ya da hukuki tedbir olarak değerlendirildiğinde, adlandırmanın vatandaşlığın tanımlanmasındaki daha geniş rolü yeterince görünür olmayabilir. Bu çerçeveden bakıldığında kişi adları; aile, soy, dil, kamusal saygınlık, toplumsal ayırım ve devletin nüfusu okunabilir kılma kapasitesinin kesişim noktasında yer almıştır. Bu nedenle soyadı düzenlemesi,

vatandaşlık, aidiyet ve kamu düzeninin eşzamanlı olarak yeniden tanımlandığı bir alan olarak da okunabilir.

Bu çalışma, 1934–1936 yılları arasında soyadı siyasetinin Erken Cumhuriyet Türkiye’inde vatandaşlığın normatif sınırlarını nasıl tanımladığını ve bu sınırların idari, parti, basın ve diplomatik raporlama ağları aracılığıyla nasıl dolaşıma sokulduğunu açıklamayı amaçlamaktadır. Araştırmaya iki soru yön vermiştir. İlk soru, kaynak malzemenin yakın okunması sonucunda elde edilen tarihsel kategori ve temalar belge türlerine göre nasıl farklılaşmış, hangi temalar zaman içinde öne çıkmış ya da geri plana düşmüştür? İkinci soru ise tekrar eden ifadeler yasama ve uygulamadan kamusal anlatı ile uluslararası temsile uzanan politika zinciri boyunca anlam bakımından nasıl dönüşmüştür?

Çalışma, tarihsel belgelere uyarlanmış metin analizi yöntemiyle yürütülmüştür. Temel analiz dönemi 1934–1936 olarak belirlenmiştir. Hazırlık ve parlamento tartışması evresini yakalayabilmek amacıyla 1933 yılına ait materyaller, uygulamanın artçı etkilerini izleyebilmek amacıyla ise 1937 yılına ait materyaller analize dâhil edilmiştir. 1929 tarihli bir diplomatik rapor ise yalnızca istisnai, bağlamsal ve karşılaştırmalı bir belge olarak kullanılmıştır. Kaynak gövdesi, ölçüt temelli amaçlı örnekleme yoluyla oluşturulmuştur. Yalnızca soyadı düzenlemesine veya unvan ve lakapların kaldırılmasıyla ilişkili sürece doğrudan temas eden; norm, süreç, gerekçe ya da temsil bakımından analitik açıdan anlamlı bir ifade içeren metin birimleri kapsama alınmıştır. Kaynak gövdesi hukuki metinler, parlamento tutanakları, gazete yazıları, parti yazışmaları ve diplomatik raporlardan oluşmaktadır. Kodlama iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Birinci döngüde, dönemin dilini korumak amacıyla in vivo (doğrudan alıntı) ve betimleyici kodlama uygulanmıştır. İkinci döngüde kodlar tarihsel kategoriler altında toplanmış, ardından daha geniş tarihi temalar altında birleştirilmiştir. Tarihi tematik yapı istikrara kavuşturulduktan sonra, kronolojik katmanlaştırma, üretim bağlamı kontrolü, politika zinciri takibi ve temel kavramların anakronizmden kaçınan bir okumaya tabi tutulması yoluyla ikinci bir tarihsel karşılaştırma aşamasına geçilmiştir.

Bulgular, soyadı siyasetinin dar anlamda bir kayıt inkılabından ziyade çok katmanlı bir düzenleme mekanizması olarak işlediğini göstermektedir. Üç ana tematik alan tespit edilmiştir. İlki, devlet merkezli bir adlandırma ve kayıt düzeninin inşasına ilişkindir. Bu alanda soyadları; kayıt, belgelendirme, süre sınırları, evrak düzeni ve idari otoriteyle ilişkilendirilmiştir. Adlandırma, bireysel bir tercih eyleminden çok devlet denetimine tabi kamusal bir yükümlülük olarak çerçevelenmiştir. İkinci tema, vatandaşlığın normatif açıdan yeniden tanımlanmasıyla ilgilidir. Bu düzlemde soyadı düzenlemesi; aile hiyerarşisi, akrabalık, ahlaki kabul edilebilirlik, dilsel sınırlar ve millî aidiyetle kesişmiştir. Aşiret adlarına, yabancı etnik işaretlere, gülünç adlara ve unvanlara yönelik yasaklar; Türkçe adlara yönelik tercih ve erkek hane reisi etrafında örgütlenen bir soyadı düzeniyle birlikte işlemiştir. Bu yönüyle inkılap, yalnızca idari bir araç değil, kamusal kimliği ve toplumsal hiyerarşiyi yeniden düzenleyen bir mekanizma olarak da işlev görmüştür. Üçüncü tema ise dolaşım ve temsile ilişkindir. Soyadı siyaseti yalnızca yürürlüğe konulmamış; aynı zamanda öğretilmiş, normalleştirilmiş, izlenmiş ve sergilenmiştir. Parti yazışmalarında inkılap, seferberlik ve idari tamamlama meselesi olarak görünür olmuştur. Gazetelerde hukuki yükümlülük pedagojik bir dile dönüştürülmüştür. Diplomatik raporlarda ise Cumhuriyet’in modern, merkeziyetçi ve millî bilince sahip bir devlet olarak yansıtılan imajının parçası hâline gelmiştir.

Bu bulgular, soyadı siyasetinin salt teknik bir inkılap olmaktan çok kurucu nitelikte bir vatandaşlık siyaseti olarak yorumlanabileceğini göstermektedir. Soyadı düzeni, kişi, aile, dil, aidiyet ve kamusal görünürlük arasındaki ilişkiyi devlet yönelimli tekil bir adlandırma düzeni içinde yeniden örgütlemiştir. Bu açıdan bakıldığında inkılap, Erken Cumhuriyet’in toplumu yalnızca kurumlar ve yasalar aracılığıyla değil, bireylerin birbirleri ve devlet nezdinde okunabilir hâle geldiği hukuki ve sembolik biçimler üzerinden de yeniden şekillendirmeye çalıştığını göstermektedir. Bu perspektiften soyadı inkılabı; aile sürekliliğinin, kamusal saygınlığın, idari okunabilirliğin ve millî aidiyetin kamusal olarak nasıl kodlanacağını yeniden tanımlamaya yönelik daha geniş bir çabanın parçası

olarak anlaşılabilir. Sonuç olarak, 1934–36 yılları arasındaki soyadı siyaseti, Erken Cumhuriyet toplumunun normatif olarak sınırlandırıldığı, idari olarak örgütlendiği, toplumsal olarak dolaşıma sokulduğu ve sembolik olarak temsil edildiği kurucu bir vatandaşlık siyaseti olarak okunabilir.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Tarihi, Soyadı Kanunu, Erken Cumhuriyet, Yurttaşlık, İdarî Tatbikat, Dış Temsil.

www.turkishstudies.net/turkishstudies

Turkish Studies

eISSN: 1308-2140

ANKARA SCIENCE
UNIVERSITY

Surname Politics in the Early Republic (1934–36): The Definition of Citizenship, Administrative Practice, and External Representation

Introduction

In the Early Republican period, the surname regulation may be understood not merely as an administrative reform of registration, but also as one of the means through which the new state sought to define, classify, and render society visible in the public sphere. When the relationship between personal names and family, belonging, language, and status is taken into account, the Surname Law of 1934 can be situated within a broader historical framework that goes beyond a strictly legal arrangement. In this respect, the surname question is read as a field of transformation connected to the Republic's efforts to define citizenship, name society, and attach public visibility to administrative control.

The literature on the surname question has produced an important body of scholarship illuminating different aspects of the subject. Nevertheless, when the surname regulation is treated only as a procedure of naming or as a technique of population registration, it becomes difficult to see fully through which legal, administrative, and political instruments the Early Republic sought to reconstruct society. This is because the relationship established among personal names, family ties, belonging, language, status, and public visibility also makes visible the socially ordering dimension of state intervention. For this reason, the surname question should be regarded as a critical threshold through which the relationship between legal regulation and administrative restructuring, public visibility and citizenship status, and family order and state intervention can be examined together.

In terms of its dominant orientations, the relevant literature can be grouped into four main clusters. The first cluster consists of studies focusing on the legal emergence and normative structure of the surname (Atasoy, 2015; Aykanat, 2025; Ergene, 2011; Gezder & Holmlund, 2021; Kılıçoğlu Yılmaz, 2014). The second cluster examines the law in relation to Republican ideology, populism, and comparative nation-building (Avşar & Kaya, 2013; Öz & Erdoğan, 2024). The third cluster foregrounds implementation, the provinces, and the press (Aydın, 2019; Özdağ, 2025; Yaktı, 2025). The fourth cluster turns to the etymology, symbolism, and political memory of selected surnames (Alan & Polatoğlu, 2025; Büyükkaradoğan, 2024). Yet studies that bring together the normative design, implementation networks, and representational dimension of surname politics on the same historical plane remain limited.

Within this framework, the aim of this study is to explain the normative boundaries within which surname politics defined citizenship in the Early Republic between 1934 and 1936, and how these boundaries were circulated through administrative, party, press, and diplomatic reporting networks. To this end, the study addresses two questions. First, how do the historical categories and themes derived from excerpts in sources from the 1933–1937 period differ according to textual genre, and which themes become stronger or weaker over time? Second, in the process extending from draft legislation to law, from law to implementation, and from implementation to public narration and

international representation, what semantic shifts do the same core expressions undergo across different sources, and what higher-order transformations of framing do these shifts produce when the semantics of the period are preserved? For this reason, the surname regulation should be evaluated not merely as a matter of legal history, but as a historical threshold that explains the Early Republic's practices of citizenship, administration, and social ordering.

Surname Politics in the Early Republic: State-Building, Citizenship, and Public Order

In the legal and historical literature, the surname has often been defined as a family name that distinguishes an individual from other families and is transmitted from one generation to the next. This definition makes it possible to understand the surname not merely as a technical marker of registration, but also as a form of naming that simultaneously carries family membership, public recognition, and legal belonging (Aykanat, 2025, pp. 1723–1724; Gezder & Holmlund, 2021, pp. 233–234). In the context of the Early Republic, however, the issue should not be viewed as limited to the registration of names. The Surname Law should be considered as part of the broader political orientation of the new state established after the National Struggle: to redefine society, to fix the citizen within a singular and identifiable legal identity, and to regulate the public sphere through a centralized language of naming (Ahmad, 1993, pp. 52–54; Lewis, 1961, pp. 234–241). In this respect, the surname became, for the Early Republic, not only a technique of population registration but also one of the ways in which the state saw, recognized, and classified the citizen.

The historical background of this politics did not begin directly in 1934. The late Ottoman initiatives toward centralization, common citizenship, administrative uniformity, and the penetration of society by the state were taken up again in the Republican period in a sharper and more comprehensive form. From the Tanzimat onward, the idea of centralization and common citizenship aimed to gather different communities within a more integrated political framework; nevertheless, older religious, ethnic, and local affiliations did not easily dissolve (Karpas, 2001, p. 320). After the Ottoman-Russian War of 1877–1878, centralization, common political belonging, and the idea of the “nation” became more visible; the preservation of the state and the redefinition of the community within a new political unity became parts of the same process (Karpas, 2001, p. 126). The Surname Law, therefore, should not be read as an isolated regulation wholly detached from the past, but as one of the specific instruments of central state-building in the Early Republican phase of a longer process extending from the late Ottoman period to the Republic.

Nevertheless, the Republican cadres did not merely inherit this legacy; they transformed it in accordance with the needs of the new regime. After the National Struggle, the principal issue was not only to secure the new borders but also to redefine the source of sovereignty and to determine the foundations on which the new state would be organized. The establishment of a new political center in Ankara after the years of occupation, the liquidation of legitimacy based on the sultanate and the caliphate, and the proclamation of the Republic produced a clear rupture between the old political order and the new regime (Ahmad, 1993, pp. 52–54; Lewis, 1961, pp. 234–241). This rupture did not remain confined to the constitutional level; it also required the reorganization of public visibility, official belonging, and the legal definition of the citizen. Surname politics emerged at precisely this stage as one of the instruments through which the new state extended the reordering of society in its own legal language into everyday life.

For this reason, the concept of surname politics is more explanatory than a narrow definition referring only to a legal text. What was at stake was not merely the regulation of names, but the placement of society within a simpler, more legible, and more controllable framework through the combined operation of law, administration, and public instruction. When considered together with the Civil Code, the language reform, and the removal of older status markers from the public sphere, the Turkification of surnames, the abolition of nicknames and titles, and the exclusion of tribal and foreign national names appear as components of the Early Republic's effort to define the new citizen

(Aydın, 2019, pp. 1379–1381; Öz & Erdoğan, 2024, pp. 167–168; Yaktı, 2025, pp. 1374–1376). The press's presentation of surname examples to the public and its encouragement of Turkish names also indicate that this politics was not left solely within the text of the law, but was carried into everyday life as a guiding and pedagogical intervention (Avşar & Kaya, 2013, pp. 80–83; Özdağ, 2025, pp. 390–391).

This naming politics of the Early Republic acquires clearer meaning within the single-party period's conception of state and society. Republican populism imagined the people not as a plurality of internally conflicting social groups, but as a homogeneous, unified, and harmonious political whole. Within this framework, a direct correspondence was established among the state, the party, the nation, and the leader; the idea of popular sovereignty was expressed not on the basis of pluralist political participation, but within the discourse of a monolithic national unity (Çelik, 2009, pp. 75–78). In such an intellectual framework, surname politics withdrew from the public sphere older markers of belonging that made social diversity visible and attached the individual to a common system of naming recognizable by the state. For this reason, the Surname Law should be evaluated not merely as an administrative measure of facilitation, but as an extension of the single-party period's political logic of homogenizing the citizen and standardizing the public sphere.

The same process was also closely related to the new form taken by the relationship between center and periphery in the Early Republic. As Mardin (1973, p. 183) notes, the founders of the Republic gave priority to strengthening the state; social transformation was carried out largely through regulatory instruments operating from the center toward the periphery. This preference, on the one hand, ensured the survival of the new state and, on the other, produced a political style based on transforming social differences through laws and regulations functioning from above. The Early Republic's distrust of the provinces and the periphery merged with the fears of fragmentation and disintegration experienced during the establishment of the new center; for this reason, central regulation carried not only an administrative but also a political security logic (Mardin, 1973, pp. 177, 182–183). Surname politics should also be read in this context. The aim was not only to register the individual, but to transform that individual into a citizen-unit that could be defined, monitored, and legally fixed through the language of the center.

Within this framework, reading the Surname Law in isolation does not appear sufficient. When considered together with the Civil Code, the language reform, and the Republican People's Party's conception of society, this regulation can be said to have formed part of a broader program of constructing a new citizenship (Ahmad, 1993, pp. 67–68; Çelik, 2009, pp. 75–78). The requirement that surnames be Turkish, the abolition of nicknames and titles, and the simplification of the registration system simultaneously touched upon the fields of legal equality, administrative standardization, and public visibility (Aydın, 2019, pp. 1379–1381; Öz & Erdoğan, 2024, pp. 167–168; Yaktı, 2025, pp. 1374–1376). The elimination of nicknames, titles, tribal names, and foreign national names that were deemed incompatible with the principle of populism also suggests that citizens were intended to be placed within a more equal, more legible, and more controllable framework. Surname politics can therefore be evaluated as a regulation that brought together the claim of legal equality in the public sphere and the classificatory intervention of the central state into society.

At the same time, however, it is also evident that this standardization did not operate in the same way for all social actors. The requirement that a woman take her husband's surname upon marriage, the establishment of family unity around the male surname, and the definition of the child's surname within the same hierarchy suggest a tension between the egalitarian language of the reform and the patriarchal ordering of the family. The discussion in the legal literature of the surname as, on the one hand, a personality right and, on the other, a compulsory form of attachment for women becomes meaningful at this point (Atasoy, 2015, pp. 146–167; Ergene, 2011, p. 140; Kılıçoğlu

Yılmaz, 2014, pp. 581–583, 590). In this respect, surname politics can be regarded as a dual mechanism of citizenship that produced both egalitarian and hierarchical consequences.

In conclusion, the Surname Law was not merely a law that simplified the Early Republic's administrative registration system. This law acquired meaning at the intersection of the new conception of sovereignty established after the National Struggle, the quests for centralization and common citizenship inherited from the late Ottoman period, the single-party period's vision of a homogeneous society, and the central state's will to reconstruct the public sphere (Karpas, 2001, pp. 126, 320; Lewis, 1961, pp. 234–241; Mardin, 1973, p. 183).

Method

Research Procedure

This study was conducted through an inductive analysis based on the close reading of historical texts and proceeding through a defined body of documents. The procedure of the study brings together two lines of inquiry: the first concerns the selection, comparison, and contextual evaluation of the documents; the second concerns the organization of recurring cores of meaning in these documents at the levels of historical codes, categories, and themes (Bowen, 2009, pp. 27–29; Elo & Kyngäs, 2008, pp. 107, 110–111; Thomas, 2006, pp. 237–238). This dual preference derives from the nature of the research questions. The study aims not only to show which expressions occur, but also to explain how the same expressions change meaning across different textual genres and different stages. For this reason, it was considered necessary to use document analysis together with historical source criticism (Thomas, 2006, pp. 241–244; Heller, 2023, pp. 988–989).

The main period of analysis was determined as 1934–1936. However, 1933 was included contextually because it represents the phase of preparation and parliamentary debates, while 1937 was included because it reflects the subsequent phase of implementation and completion. The single diplomatic document dated 1929 was not used as a core source representing the data of the main period; rather, it was employed as an exceptional comparative document in order to indicate the immediate regional context of state-led naming and registration politics.

Sources

The body of documents evaluated in the study consists of a total of 270 quotation units. These units were compiled from five types of sources: legal texts, parliamentary proceedings, newspaper articles, party correspondence, and diplomatic reports. The selection of sources was made through a criterion-based strategy directed toward textual segments that were directly relevant to the research topic and possessed high explanatory value (Palinkas et al., 2015, pp. 533–544).

For a textual segment to be included in the analysis, it was required to meet the following conditions:

- (1) to be directly related to surname politics or the abolition of titles and nicknames,
- (2) to contain an analytical claim concerning a norm, process, rationale, or representation,
- (3) to include a single core claim,
- (4) to be taken together with minimal contextual information where its meaning would be distorted if removed from context, and
- (5) to be readable within the semantics of the period.

These criteria are consistent with the principles of selection, evaluation, and interpretation in document analysis (Bowen, 2009, pp. 30–34; Ahmed, 2010, pp. 2–4).

Table 1. Distribution of Data Sources by Type, Scope, and Analytical Function

Source type	Number of quotation units	Distinct source titles	Year range	Analytical function
Legal text	35	3	1934	Identification of the normative core, legal definitions, and official restrictions
Parliamentary proceedings	55	3	1933–1934	Justification of the law, normative debate, and political legitimation
Newspaper article	124	8	1934, 1937	Public instruction, exemplification, simplification, and social circulation
Party correspondence	30	6	1935–1936	Language of mobilization, implementation timetable, administrative monitoring, and demand for results
Diplomatic report	26	4	1929, 1934–1935	External representation, foreign observation, and the international resonance of the reform
Total	270	24	1929–1937	Multilayered historical corpus

The distribution presented in Table 1 shows that the study is not based on a single type of document, but rests on a stratified body of sources encompassing the interconnected stages of norm production, implementation, circulation, and external representation. In this way, it has been possible to examine not only the legal text itself, but also how the law was justified, how it was taught, how it was implemented, and how it was represented externally.

Procedure of Reading and Analysis

The analysis was carried out in two stages.

In the first stage, the documents were screened in terms of their relevance to the research questions, and the segments included in the analysis were converted into quotation units (Bowen, 2009, pp. 27–31). Open coding was then conducted. At this stage, closely related cores of meaning were first identified, after which the codes were derived. In order to preserve the language of the period as far as possible, direct quotation, or *in vivo*, coding was preferred. Thus, expressions such as “registration,” “national unity,” “tribe,” “public decency,” “Turkish language,” and “head of the family” were retained directly from the language of the texts (Miles et al., 2014, pp. 79–80). After the first cycle, the codes were grouped according to their functional similarities, categories were formed, and in the second cycle these categories were brought together under broader historical themes. This process proceeded through the identification of textual segments, the differentiation of meaning clusters, and their organization under higher-order explanatory frameworks (Thomas, 2006, pp. 241–244). The final structure of the study was fixed as 21 codes, 7 categories, and 3 themes.

After coding was completed, each quotation was reread within its year and document type; in this way, it was shown in which years and in which textual genres the categories and themes were concentrated. The purpose here was not to produce quantitative frequencies, but to identify concentrations of emphasis and tendencies of displacement (Bowen, 2009, pp. 28–29).

In the second stage, after the thematic structure had been fixed, a historically comparative reading was carried out. At this stage, not only content similarity, but also the context, purpose, and historical function of each document were taken into account. Historical source criticism requires evaluating not only what a text says, but also in what context and with what function it speaks (Heller, 2023, pp. 988–989). This second stage was conducted through four controls:

- i. Chronological stratification: After the code and theme structure had been fixed, the quotations were clustered by year, and the concentration of category and theme blocks across different historical moments was compared. This sequencing is important, because comparisons made before abstraction is completed may produce analytical dispersion (Elo & Kyngäs, 2008, pp. 110–111).
- ii. Control of production context: Legal text, parliamentary proceeding, newspaper article, party correspondence, and diplomatic report were treated as different discursive fields of the same historical phenomenon. Thus, the analysis focused not merely on whether the same expression appeared, but on what function the same expression assumed in different contexts (Heller, 2023, p. 999).
- iii. Intertextuality and policy-chain analysis: The transformation of the same core of meaning was traced across the successive links of draft legislation, law, parliament, implementation, press, and external representation. This procedure was used to make visible the semantic shift at the center of the second research question (Bowen, 2009, pp. 27–31).
- iv. Anachronism brake: Concepts such as “race,” “public decency,” “tribe,” “privilege,” and “civilization” were interpreted not through their present-day meanings, but within the administrative and political semantics of the period. In this way, historical interpretation was grounded not merely in the matching of codes and themes, but in the function of concepts within their own historical context (Ahmed, 2010, pp. 3–4; Heller, 2023, pp. 988–989).

Analytical Source Criticism and the Verifiability of Interpretation

In order to strengthen the evidentiary basis of interpretation, the study did not rely on a single type of document; instead, legal texts, parliamentary proceedings, newspaper articles, party correspondence, and diplomatic reports were used together. In the selection of sources, the criteria of relevance, authenticity, reliability, representativeness, and clarity of meaning were taken into account (Bowen, 2009, pp. 32–34; Ahmed, 2010, pp. 2–4).

The analytical process was conducted through a traceable chain of decisions. The quotation inclusion tree, line-level checklist, code–category–theme mappings, and historical reading notes were preserved in separate worksheets. In this way, the stages through which the interpretation was constructed were made verifiable (Heller, 2023, pp. 988–989).

To prevent the thematic structure from remaining excessively subjective, independent reading and thematic checking were carried out by two historians. At the end of the first cycle, the rate of agreement on the themes was calculated as 90%. The calculation was based on the formula of agreement / (agreement + disagreement) in the Miles and Huberman tradition. The boundaries of themes and categories on which there was disagreement were reconsidered in the second cycle, and consensus was reached (Miles et al., 2014, p. 89).

Finally, direct quotations were preserved, codes and themes were derived as far as possible from the language of the documents, and historical interpretation was reconnected to the documentary context at every stage. In this way, the link between the research questions and the findings reached in the study was kept explicit.

Findings and Interpretation

The State's Construction of Naming and Registration Politics

This theme shows that surname politics was first constructed through the infrastructure of registration, then operated through an administrative chain of execution, and finally attached to a system of recognition through which the state rendered individuals legible. The findings reveal that the reform was designed primarily as a material and bureaucratic system of registration. Newspapers announcing the regulatory texts clearly stated that the surname registers of each village and neighbourhood would be entered into the principal register and that these records would also be transferred to birth certificates (Yeni Asır, 1934, p. 8; Milliyet, 1934, p. 6). The same line can also be seen in the parliamentary debates and early draft texts; the aim was to have existing surnames and newly selected names entered into the population register and thereby fixed by the state (TBMM Zabıt Ceridesi, 1934b, pp. 245–259). Thus, the surname was removed from the status of a name used in everyday life and transformed into a compulsory element of population politics. Indeed, this transformation established an order in which the name would acquire validity only within the official chain of registration. The provision that “unless the surname is entered into the principal surname register, it is forbidden to write it on birth certificates” (Yeni Asır, 1934, p. 8) transformed the surname from a marker circulating in society into an element of identity certified by the state. In this respect, the Early Republic did not merely name the individual; it also attached the name to the status of an administrative truth that could not exist without documentation.

This logic of registration was not limited to entry in the register; it also included the dimensions of verification and documentary validity. Press texts stated that surname papers would be certified by signature or seal, that fingerprints could be used, and that population offices would further approve the records (Yeni Asır, 1934, p. 8). The same texts emphasized that the surname could not be written on the birth certificate before it had been entered into the principal register (Yeni Asır, 1934, p. 8). For this reason, the policy was not merely a process of naming, but a process through which the name was documented and officially verified in order to acquire legal validity. This point was expressed in extremely clear terms in the implementation texts: “These individual papers ... must be signed by the surname holder or certified by seal or fingerprint” (Yeni Asır, 1934, p. 8). What is striking here is that the Early Republic fixed naming not only through written registration, but also through bodily marks of verification. The surname was therefore secured within both the written and confirmatory mechanisms of the modern administrative state.

Thereafter, the numbering and binding of the registers, their designation as inventory property, and their preparation as repertories to be sent to the center were prescribed (Yeni Asır, 1934, p. 8). What is noteworthy here is that the surname was conceived not merely as a name identifying the individual, but as a retrievable element of central state knowledge. The logic of registration was thus connected from the local level to the center. Moreover, these records were designed not as temporary administrative paperwork, but as a permanent state memory. The statements that “these registers shall be counted among the inventory property of those population offices and shall be preserved by being bound” and that their counterparts in the municipality would be “transferred from predecessors to successors under liability” (Yeni Asır, 1934, p. 8) show that surname politics was attached to a logic of administrative continuity possessing archival value. Thus, the name represented not only the individual, but also the state's capacity to retrieve that individual over time.

The operation of this policy was built upon this bureaucratic foundation. The findings show that the surname order was not merely proclaimed; it was put into practice step by step through a chain consisting of the headman, representative, municipality, district governorship, and population office. The regulatory texts stated that the registers would be delivered from the representatives to the mayors, and from there to the district governorships and population directorates (Yeni Asır, 1934, p. 8; Milliyet, 1934, p. 6). The legal text also strengthened this chain by granting governors and district governors the authority to assign auxiliary personnel (Resmî Gazete, 1934). This structure shows that surname politics was designed not as a central order alone, but as an administrative operation functioning through a network of local officials. Indeed, the regulation described the stages of this operation one by one: “Neighbourhood representatives ... shall deliver them to the mayors”; the mayors, in turn, shall give them “to the district governors and, in provincial centers, to the population directorates” (Yeni Asır, 1934, p. 8). This chain shows that the reform was materialized not only from a legislative center, but also through an administrative cadre dispersed across the provinces. The state-building practice of the Early Republic becomes visible precisely at this point: central will was not complete without local execution.

Likewise, the reform was carried out within a specific temporal discipline. Newspapers and regulatory texts announced in detail by which date the surname registers were to be completed and by which date they were to be delivered (Milliyet, 1934, p. 6; Vakit, 1934, p. 11; Yeni Asır, 1934, p. 8). The law and parliamentary justifications also explained the postponement of the date of entry into force and the granting of a specific period for notification (TBMM Zabıt Ceridesi, 1934b, pp. 245–259). The reform was therefore not merely a norm-setting text, but a state campaign expected to be completed within a definite timetable. The language of the regulation clearly reveals this mobilizational character: “Both headmen and municipalities are obliged to complete these registers by 2-7-936 and to deliver them ... by 15-7-936” (Yeni Asır, 1934, p. 8). This temporal pressure shows that the surname issue was understood not as an ordinary matter of registration, but as an administrative move from which results had to be obtained within a specified period. In other words, the state did not merely seek to define the citizen; it aimed to reorder the citizen within the tempo of a reform bound to a timetable.

The complementary element of this administrative organization was sanction. It was clearly regulated that surnames contrary to the law would not be registered, that they would be deleted when necessary, and that the administration would assign surnames *ex officio* to those who failed to choose one within the prescribed period (Resmî Gazete, 1934; Vakit, 1934, p. 11). In addition, fines or salary deductions were envisaged for negligent officials and for headmen and functionaries who failed to fulfil their duties (TBMM Zabıt Ceridesi, 1934b, pp. 245–259; Yeni Asır, 1934, p. 8). Here, although the choice of surname appeared to be left to the family, the final authority of decision and sanction rested with the administration. The clearest indication of this situation was the authority of *ex officio* assignment envisaged for those who did not choose a surname within the prescribed time: “For those who cannot choose a surname for themselves, a surname shall be selected by governors and district governors ... and entered into the register” (Vakit, 1934, p. 11). Thus, freedom of choice ultimately remained under the shadow of administrative intervention. From the standpoint of the Early Republic, the primary priority was not individual preference but the complete and uninterrupted finalization of the population order.

All these arrangements ultimately produced recognizability and legibility by the state. In parliamentary debates, the aim was expressed as determining everyone’s identity in an unchanging manner and making population records more reliable (TBMM Zabıt Ceridesi, 1934b, pp. 245–259). Early draft texts also proposed establishing a tighter connection among lineage, population, and state records (TBMM Zabıt Ceridesi, 1934a, pp. 191–202). Thus, the surname became more than a marker distinguishing the individual; it became an instrument strengthening the state’s capacity to classify and monitor society. This legibility was standardized not only in the population register, but also in

the identity-document regime. The provision that surnames could not be written on identity certificates in the old script and that such certificates had to be replaced with ones in the new script shows that the reform was directly connected to bureaucratic legibility after the alphabet reform (Yeni Asır, 1934, p. 8). Similarly, newspapers repeatedly stated the principle that “the given name comes first and the surname last,” demonstrated which forms could be used in signatures, and the legal text formalized this order (Kurun, 1934a, p. 10; Vakit, 1934, p. 11; Resmî Gazete, 1934). The state thereby determined not only which names could be adopted, but also how these names were to be written.

The same standardization was also operated in direct connection with the alphabet reform: “Surnames cannot be written on identity certificates written in the old script. Such certificates must be replaced with ones in the new letters” (Yeni Asır, 1934, p. 8). This provision shows that surname politics was not merely an order of naming, but an integrated whole linking together the Early Republic’s new script, new registration system, and new identity regime. In short, the modernization of the name was not conceived separately from the modernization of writing.

The Normative and Cultural Rewriting of Citizenship

This theme shows that surname politics was not merely a technical field of registration; it also redefined the distribution of authority within the family, the domains of prohibition, the language of national unity, and the idea of genealogical continuity. The first area indicated by the findings is the reorganization of family and personal status. The law and the regulation attached the right to choose a surname primarily to the headship of the household. The texts stated that the husband, as the head of the marital union, possessed primary authority, and that the duty of choosing the surname of relatives living in the same household and having it entered into the population register belonged to the head of the household (Resmî Gazete, 1934; Vakit, 1934, p. 11). This arrangement shows that surname politics viewed the family not as an aggregate of individuals, but as a unit whose representative authority was concentrated in a single person. Indeed, the implementation text formulated this point in highly explicit terms: “The duty of having the surname entered for natural, step, and in-law relatives living in the same household belongs to the head of the family” (Son Posta, 1934, p. 9). Here, the family was not constructed as a horizontal community composed of equal individuals, but as a vertical unit whose administrative addressee was concentrated in one person. At this point, the Early Republic’s move toward citizen-making operated not according to an individualist logic, but within a household-centered logic of representation.

The same hierarchical logic can also be traced in the position of women, children, adopted children, and persons under guardianship. The regulatory texts stipulated that children would bear the father’s surname, that a woman would take her husband’s surname upon marriage, and that an adopted child would be attached to the surname of the adoptive parent (Kurun, 1934b, p. 9; Vakit, 1934, p. 11). The law also provided that the surname of persons under guardianship would be determined by the father, mother, or guardian (Resmî Gazete, 1934). Thus, the surname became an instrument that made visible the hierarchies embedded in family law. This hierarchy can be read directly in the provisions of the regulation: “Children of legitimate descent shall bear their father’s surname” and “When a woman marries, she leaves her father’s surname and takes her husband’s surname” (Vakit, 1934, p. 11). These statements show that the Republic constructed the line of intra-family belonging around the male line of descent. Surname politics, therefore, while producing the modern citizen, simultaneously reinforced the patriarchal order within the family through the new legal language.

Furthermore, the surname was grounded in common descent and in the continuity of the family line. It was regulated that families descending from the same lineage could use a common surname, whereas those not descending from the same lineage could not take the same name; where more than one claim was made to the same name, priority would be given to the first applicant, and,

if necessary, a distinguishing adjective would be added (Kurun, 1934b, p. 9; Son Posta, 1934, p. 9; Vakit, 1934, p. 11). In parliamentary texts, the surname was also defined as a sign that made family connection visible through material evidence and was transmitted across generations (1934b, pp. 245–259). Here, the surname became a symbol that fixed family origin and was distinguished under the arbitration of the state. In particular, the provision that “those who are not of the same lineage cannot use the same surname at the same time” and that in such a case the name would be “accepted for the first applicant and that of the others changed” (Vakit, 1934, p. 11) shows that the surname functioned as a kind of genealogical monopoly distributed and protected by the state. The addition, where necessary, of distinguishing adjectives such as “Elder” and “Younger” also reveals how detailed this arbitration was. Thus, descent was defined not in the free domain of social memory, but under the control of administrative classification.

The normative intervention of the policy becomes even more apparent in the question of which names were prohibited and which names were placed under special protection. With the law concerning the abolition of titles and nicknames, titles such as “*agha*,” “*haji*,” “*bey*,” and “*pasha*” were removed from official usage (TBMM Zabıt Ceridesi, 1934b, pp. 245–259). The explanatory text in Kurun also emphasized that names of rank and office could not be used as surnames (Kurun, 1934a, p. 10). In parliamentary debates, the justification for this was that names of office functioning as surnames would create a new field of inequality (TBMM Zabıt Ceridesi, 1934b, pp. 245–259). Thus, older markers of status were excluded from the new surname politics. This exclusion was not merely technical, but an explicitly regime-constituting choice. The provision that “nicknames and titles such as *agha*, *haji*, *hafiz*, *hodja*, *mullah*, *efendi*, *bey*, *pasha* ... have been abolished” (TBMM Zabıt Ceridesi, 1934b, pp. 245–259) directly intervened in the hierarchical modes of address of the old society. Here, surname politics did not merely provide new names; by invalidating older signs of public superiority, it also constructed the Republic’s claim to equality at the level of language.

Similarly, the regulation prohibited suffixes such as “-vich,” “-is,” and “-zade,” as well as surnames indicating other nations (Kurun, 1934a, p. 10; Vakit, 1934, p. 11). In parliamentary debates, such names were argued to be contrary to the idea of “national unity” (TBMM Zabıt Ceridesi, 1934b, pp. 245–259). The aim here was not merely linguistic simplification, but the standardization of public naming in accordance with the idea of national unity and administrative integrity. The regulation was highly explicit on this point: “Suffixes such as *Of*, *Ef*, *Viç*, *İç*, *Is*, *Dis*, *zade*, *mahdum*, and *bin*, which indicate nationality, ... may not be used in surnames” (Vakit, 1934, p. 11). This arrangement not only Turkified the field of naming; it also strengthened the Early Republic’s framework of common citizenship by simplifying in public language the dispersed traces of affiliation and title inherited from the late Ottoman period. In this respect, surname politics appears as an attempt to withdraw signs that provoked difference and to attach public visibility to a more uniform, more legible, and more integrated national framework.

The law’s prohibition of “disgusting and ridiculous” names, its regulation that names associated with historically renowned figures could not be used freely, and the explanation in parliament that this was justified both by the protection of public decorum and by the preservation of the names of great historical figures show that the field of naming was controlled within moral and historical boundaries (Resmî Gazete, 1934; TBMM Zabıt Ceridesi, 1934b, pp. 245–259). The statement voiced in parliament that “No one has the right to become ridiculous and disgusting within the Turkish community, especially by reason of a name” clearly shows the moral character of this intervention (TBMM Zabıt Ceridesi, 1934b, pp. 245–259). Thus, the surname was regarded not only as a matter of identity, but also as a matter of public dignity. In this respect, the reform not only registered the citizen, but also taught the citizen within which symbolic boundaries he or she was to appear.

Surname politics was also a rewriting of the field of national/civilized citizenship and language. The fact that the law began directly with the expression “every Turk” shows that surname politics defined citizenship within an ethno-political language (Resmî Gazete, 1934). Parliamentary debates and early draft texts also defended the removal of associations with foreign nationality and tribe on the grounds of national unity and assimilation/integration (TBMM Zabıt Ceridesi, 1934a, pp. 191–202; TBMM Zabıt Ceridesi, 1934b, pp. 245–259). The surname thus became not merely a descriptive instrument, but a nationalizing one.

This nationalizing dimension becomes even more apparent in the field of language. The provision that “newly adopted names shall be taken from the Turkish language” (Vakit, 1934, p. 11) removed surname selection from the domain of cultural preference and attached it directly to national language policy. For this reason, the surname question was not merely a matter of correcting the population register, but also part of the Early Republic’s attempt to reconstruct everyday life through Turkish in accordance with the conception of national identity that gained strength around the Turkish History Thesis. Even in this phase, before the Sun-Language Theory had fully taken shape, it is clear that language was regarded as the principal bearer of the nation’s historical continuity and cultural unity. In other words, the Republic sought to consolidate the citizen not only legally, but also in terms of common national memory and linguistic unity.

This discourse was supported by the language of civilization and reform. Parliamentary debates defined tribal life as an older social form and argued that the law would strengthen social order (TBMM Zabıt Ceridesi, 1934b, pp. 245–259). Within this framework, the reform was presented not only as administrative, but also as part of a civilizational project. The statement in parliament that “tribal life is a form of social organization belonging to the Middle Ages and expresses separation,” followed by the conclusion that “abolishing this is required by the foundations of national unity” (TBMM Zabıt Ceridesi, 1934b, pp. 255–259), clearly reflects the founding logic of the Early Republic. Here, tribal forms of belonging were evaluated not merely as administratively problematic structures, but as older forms of social organization incompatible with the goals of central statehood, common citizenship, and national unity after the National Struggle.

Within this framework, surname politics appears as one of the legitimate and necessary instruments through which the will of the Republican reforms to remove society from local and fragmented attachments and unite it within a common national body was reflected in everyday life. Finally, the language policy requiring new surnames to be taken from Turkish and the debates in newspapers over a repertoire of pure Turkish names show that surname politics was an extension of the language reform into everyday life (Haber, 1934, p. 4; Kurun, 1934a, p. 10; Vakit, 1934, p. 11).

The Circulation and Representation of Surname Politics

This theme shows that the reform was not merely enacted into law; it was also put into circulation through the press, the party organization, and external observation. First, the press assumed a central role in the public pedagogical circulation of this politics. *Yeni Asır*, *Vakit*, and *Milliyet* published the regulatory text in sections, thereby opening surname politics to public circulation (*Milliyet*, 1934, p. 6; *Vakit*, 1934, p. 11; *Yeni Asır*, 1934, p. 8). The press thus became not only an institution that reported news, but also an intermediary institution that carried the legal text to the public.

This function was further deepened through explanatory guidance. *Son Posta* and *Kurun* presented the regulation in an explanatory language and assumed the role of a guide that would “resolve the difficulty” of the reader (*Kurun*, 1934a, p. 10; *Kurun*, 1934b, p. 9; *Son Posta*, 1934, p. 9). In addition, the publication of sample surname lists and the provision of models for readers in creating names transformed the public’s free choice in practice into a guided field of selection (*Haber*, 1934, p. 4; *Son Posta*, 1934, p. 9). Thus, the reform operated not merely as a legal regulation, but as a process of public education taught and exemplified through the press.

The second axis of this circulation was the party organization. The General Secretariat of the Republican People's Party described surname work in the circular of 1 March 1936 as a "deep and advanced reform task" and in its letter of 11 June 1936 as a "deep and advanced reform movement"; in both documents, it stressed the approaching deadline and urged the party organization to act in coordination with administrative authorities (BCA, 490.01.0.0/3.12.18; BCA, 490.01.0.0/3.12.45). The Trabzon correspondence likewise presented this issue within the framework of "our great cause of Revolution" (BCA, 490.01.0.0/18.92.3). Here, the reform was operated less through a strictly legal language than through the language of political mobilization.

In addition, party correspondence requested that printed copies of the law be distributed, read to the public, surname lists be prepared, and assistance be provided in completing declaration forms (BCA, 490.01.0.0/3.12.18; BCA, 490.01.0.0/18.92.3). The center's demand for results from the provinces, and the written responses and tables sent by provincial and district organizations to the circulars, also show that this process was not only encouraged, but also reported and monitored (BCA, 490.01.0.0/3.12.45; BCA, 490.01.0.0/18.92.3; BCA, 490.01.0.0/3.12.18). For this reason, surname politics also acquired the character of a party activity that was monitored and attached to a logic of performance.

Indeed, the center did not merely issue a call to the provinces; it also demanded the documentation of implementation. The statement that "there are many surname declaration forms in the provincial governorships" shows that the center expected local organizations to assist in the distribution and completion of these forms (BCA, 490.01.0.0/3.12.18). The tables and written replies sent by provincial organizations, especially from Trabzon, Samsun, and Kayseri, further show that the process was monitored and reported at the local level (BCA, 490.01.0.0/18.92.3). In this respect, surname politics became one of the Early Republic's interventions through which the party organization both educated and measured society.

Finally, external observation added a separate layer to the representation of the reform. The reports from The New York Times, the Baltimore Evening Sun, and the New York Herald Tribune transmitted by the Washington Embassy show that the surname reform was followed with interest in the foreign press. The New York Times report framed the reform through the question of "French names for Turks" and drew attention to the case of Tevfik Rüştü Aras. The Baltimore Evening Sun report emphasized the prohibition of Greek and Armenian suffixes such as "-is" and "-yan" and interpreted this as a measure intended to secure assimilation. The New York Herald Tribune report, by contrast, situated surname selection within a broader comparative framework of family names, European naming practices, and the symbolic protection of the name "Atatürk." The 1929 dispatch of the Belgrade Legation further shows that the obligation to use personal and family names was followed in a comparative regional context. Thus, Turkish surname politics was read not only as an internal reform, but also within a broader administrative and international order of naming.

Semantic Shift and Diplomatic Representation of Surname Politics Along the Policy Chain

The findings related to the second sub-question show that surname politics did not operate as a single-layered legal regulation. On the contrary, it was transformed into a state practice whose meaning expanded across the stages of legislation, parliamentary justification, administrative implementation, public instruction, and external representation. The issue, which appeared at the first stage to be technical and administrative in character, acquired new functions in later stages under the headings of national unity, civilization, family order, and international representation. For this reason, it became clear that the same conceptual cluster did not remain fixed across different textual genres, but was reinterpreted within each context of production.

At the level of law and regulation, the discourse was constructed above all around the logic of obligation, registration, and standardization. The provision that “every Turk is obliged to bear a surname in addition to his or her given name” clearly established the obligation; the statement that “in speech, writing, and signature, the given name is used first and the surname last” determined the form of public usage; and finally, the phrase “newly adopted names shall be taken from the Turkish language” attached the field of naming to language policy (Vakit, 1934, p. 11). What is striking here is that the legal text did not merely establish an order of registration; it also determined how identity was to be written, how it was to be pronounced, and within which linguistic sphere it would be considered legitimate. At this stage, the surname was arranged not as a matter of individual preference, but as an instrument through which the state rendered society legible.

In the parliamentary debates, the same regulation acquired a more explicit political and ideological content. Indeed, it was stated that “tribal life is a form of social organization belonging to the Middle Ages and expresses separation”; immediately thereafter, the conclusion was reached that “abolishing this is required by the foundations of national unity” (TBMM Zabıt Ceridesi, 1934b, pp. 255–259). These statements show that surname politics was used not only to eliminate administrative confusion, but also to establish a new conception of political community by liquidating older forms of belonging. Within the same framework, the statement “We want every Turk to bear a family name. This is not a matter of disposition, but directly a matter of determination” reveals that the state regarded naming not as a sphere of free choice, but directly as a field of public determination (TBMM Zabıt Ceridesi, 1934b, pp. 255–259).

The second notable point at this stage is that linguistic and moral control were treated within the same logical whole as the emphasis on national unity. The surname was not seen merely as a distinguishing marker; rather, it was turned into a field in which social differences and symbolic privileges were reclassified. Thus, the technical standardization in the legal text was connected on the parliamentary floor to a broader historical program of national unity, civilization, and the liquidation of remnants of older hierarchies. This constitutes one of the central findings of the second sub-question: although the legal framework of surname politics remained stable, in parliamentary discourse it was explicitly transformed into a project of political education.

A similar intensification of meaning was also identified in terms of family and gender status. At the level of the regulation, the provisions that “children of legitimate descent shall bear their father’s surname” and “when a woman marries, she leaves her father’s surname and takes her husband’s surname” were explicitly included (Vakit, 1934, p. 11; Kurun, 1934b, p. 9). Likewise, by stating that “the duty of having the surname entered for natural, step, and in-law relatives living in the same household belongs to the head of the family,” the authority of selection and registration was concentrated around the head of the family (Son Posta, 1934, p. 9). These provisions show that, despite the outward appearance of modernization associated with the reform, the internal legal order and the logic of implementation preserved a male-centered family order. In other words, the modern technique of registration and the traditional line of authority did not conflict with one another; on the contrary, they operated together within the same regulation.

At the stage of implementation, the direction of the discourse shifted once again. In party correspondence, the issue was now treated less in terms of legal technique than within the logic of timetable, mobilization, and obtaining results. In the letter of the General Secretariat of the Republican People’s Party dated 11 June 1936, it was stated that “since the date set by the law for choosing a surname and having it registered in the population register is 2 July 1936, very little time remains”; in the same text, this undertaking was described as “a deep and advanced reform movement in terms of the civil and social superiority of Turkish society” (BCA, 490.01.0.0/3.12.45). These expressions show that, at the stage of implementation, the surname issue was not regarded merely as an administrative procedure; rather, it was perceived as a reform performance that had to be entered

into the Republic's record of achievement. Thus, legal obligation, administrative mobilization, and political legitimacy were fused within the same language.

In press texts, by contrast, the discourse acquired a more instructional and normalizing character. The expression "Surname Regulation: Read the following lines; you will resolve your difficulties" served the purpose of explaining the language of the law to citizens and making it applicable (Son Posta, 1934, p. 9). At this stage, the newspaper did not function merely as an instrument that repeated the state norm; it operated as a pedagogical intermediary that simplified it, translated it into everyday life, and facilitated its implementation. Thus, the obligation contained in the law was transformed in the public sphere into practical knowledge of "how to do it"; the administrative text acquired the form of a pedagogical narrative.

At the stage of external representation, however, a different discourse was constructed. In the dispatch sent by the Washington Embassy to the Ministry of Foreign Affairs, it was stated that "in the New York Times dated 16 December, an article appeared under the title 'French Names for Turks'"; the dispatch then reported that the implementation had been interpreted as one whose "effects have not been entirely national," and transmitted the statement that "Foreign Minister Dr. Tevfik Rüştü Bey, by taking the name of a French city, became Tevfik Rüştü Arras" (BCA, 3322/2133). Similarly, in the report concerning the Baltimore Evening Sun, it was noted that the use of the letters "is" and "yan," which formed the endings of Greek and Armenian names, was prohibited and that this aimed "to ensure assimilation" (BCA, 134/64). Here, it became clear that the emphases on morality, discipline, and registration found in domestic texts receded, while in externally oriented narratives the reform was read and discussed as a nationalizing and centralizing policy. Thus, the reform, which produced discipline and standardization internally, became externally an object of diplomatic representation defining Turkey's new regime.

When these findings are evaluated together, it becomes apparent that surname politics carried a core meaning that persisted along the policy chain, but that this core was reproduced at each stage with different emphases. Registration and obligation came to the fore at the legislative stage; national unity and civilization in the parliamentary stage; family and status order in the regulatory stage; administrative mobilization in party correspondence, pedagogical translation in the press; and external representation and regime image in diplomatic reports. Therefore, the judgment to be reached in response to the second sub-question is as follows: the core expressions of surname politics did not carry a fixed meaning along the policy chain; rather, the same expressions acquired new political, administrative, and diplomatic functions in different contexts of production. This situation shows that the Early Republic used naming politics not merely as a population technique, but also as an instrument of social engineering and international representation.

Discussion and Conclusion

The research demonstrates that the Surname Reform went beyond being a narrow legal intervention regulating naming practice in the Early Republican period; rather, it operated as a state practice that redefined citizenship status, family hierarchy, markers of belonging, and standards of public respectability. In this process, the name functioned not only as a sign identifying the individual, but also as an instrument through which the state embedded its conception of an acceptable social order into everyday life. Citizenship, lineage, family ties, language preference, moral standards, and public visibility were thereby redefined.

The reconstruction indicated by this first result shows that the historical effect of surname politics emerged not only in the norms established, but also in the variable meanings that these norms acquired in different contexts. Indeed, the same reform functioned in domestic politics as an instrument of national unity and social discipline, at the administrative level as a technique of registration and control, in the public sphere as a guide to implementation, and in external representation as an indicator of the centralized character of the new state. This picture reveals that the Early Republican reforms acquired historical permanence not only through legislation, but also through a chain of justification, dissemination, instruction, and representation. Indeed, the replacement of the *Türk Ocakları* by the People's Houses in the early 1930s, the university reform, and the transformation of the new language-history theses into official cultural policy show that the reforms were embedded in society not only through legal means, but also through institutional and pedagogical instruments (Zürcher, 2024, p. 316). Surname politics, therefore, became a field of transformation in which the state not only governed society, but also placed it within a specific framework of citizenship.

The principal conclusion of the article is that surname politics constituted a founding politics of naming that normatively defined citizenship in the Early Republic. Through this politics, the state did not merely render society legible and controllable; it also determined who would participate in public life through which symbols, within what kind of family order, and within which legal-administrative boundaries. In this respect, the Surname Reform meant not simply a process of changing names, but the reordering of citizenship status, household order, and public personhood. In this sense, surname politics should be evaluated not merely as an administrative move toward standardization in the Early Republic, but as one of the components of a broader program of “creating the Turkish citizen” that penetrated everyday life (Zürcher, 2024, pp. 37–38). The transformative power of the Early Republic becomes visible precisely at this point: the state reconstructed society not only through new institutions, but also by determining the names through which people would appear to one another and to the state.

At this point, the issue is not merely to restate the results reached; what is more important is to determine the place of these results within the existing literature on the Early Republic. When the literature on the Surname Law is considered as a whole, this study can be seen to bring together the axes of the modern state, nation-building, language, law, family, and public visibility within a single historical line.

With regard to the first result, the existing literature on surnames strongly emphasizes the relationship of the law with the aims of modernization, national identity, linguistic simplification, and administrative order. Öz & Erdoğan (2024, pp. 153–156) state that the Surname Law functioned as a notable instrument in the construction of national identity by the new state. Aykanat (2025, pp. 1723, 1739–1740) shows that the law should be considered together with the family name, civil law, and inheritance order; Yaktı (2025, pp. 1374–1376), drawing on local press data, evaluates the implementation as a complementary link in the construction of national identity and as an extension of the language reform. While confirming this literature, the present study expands the discussion in relation to the Early Republic's politics of citizenship, family order, and mechanisms of public visibility. This expansion is also consistent with the broader Early Republican framework showing that the concentration of political power after 1925 enabled the regime, in its own terms, to conduct “social and cultural reform” in a more coordinated manner (Zürcher, 2024, p. 310). Accordingly, the surname was not merely a technique through which the state produced identity cards; it was a state intervention that simultaneously redefined the family, linguistic legitimacy, and public respectability.

With regard to the second result, the clearest point of intersection with the literature appears in studies showing that the law did not operate as a single legal text. Özdağ (2025, pp. 371–391) shows that the national press played a fundamental role in the adoption and implementation of the law; Yaktı (2025, pp. 1373–1376, 1388) demonstrates that the local press explained the law and regulation and accompanied citizens in the process of selection; Aykanat (2025, p. 1739) notes that officials were expected to take the lead during the implementation phase. By examining the press and implementation line together with parliamentary justification, administrative monitoring, public instruction, and diplomatic representation, this study shows that the same reform was attached to different regimes of meaning. In this context, the dimensions of populism and the nation-state indicated by Avşar & Kaya (2013, pp. 77–83) and Öz & Erdoğan (2024, pp. 156, 168) are read here together with the dimensions of family order and administrative visibility.

The abolition of nicknames and titles aimed to erase older distinctions of privilege, while the preference for Turkish surnames and the restrictions imposed on foreign racial and national names showed that national identity was consolidated through public naming. At the same time, as Aykanat (2025, pp. 1745–1746), Gezder & Holmlund (2021, pp. 233–234), and Kılıçoğlu Yılmaz (2014, p. 583) have shown, surname politics also reinforced patriarchal authority within the family. When these results are considered together, it becomes clear that surname politics was a field of redefinition that was egalitarian and nationalizing in the public sphere, but hierarchical within the family.

The place of the main conclusion within the literature becomes especially clear in relation to the question of why surname politics should be evaluated as one of the founding regulations of the Early Republic. The literature on the Surname Law explains the law along the axes of modernization, administration, language, and nation-building. This explanation is valid; however, the present study brings these axes together within a single policy chain. The Surname Reform determined how the family bond would be named, which signs would be considered legitimate in public life, and which inherited elements of status would be liquidated. The examples of Malatya examined by Aydın (2019, pp. 1391–1392) and Adana examined by Yaktı (2025, pp. 1388–1389) show that this process was carried out together with the local press and provincial implementation. For this reason, surname politics cannot be seen either merely as a legal article or simply as a propaganda success. More accurately, it should be evaluated as a founding historical threshold through which the Early Republic reconstructed the ways in which society was named, registered, and rendered visible in the public sphere. Moreover, within the intellectual framework provided by the language reform and the Turkish History Thesis, this founding threshold also made it possible to redefine the citizen not only in the population register, but also within a common national belonging established among history, language, and homeland (Zürcher, 2018, pp. 224–225).

The principal limitation of this study is that its sources consist of documents selected purposively and according to defined criteria. For this reason, the study does not constitute a full census of all written production of the period. The findings should therefore be evaluated especially within the framework of the core period and the selected types of sources. Within this scope, the following suggestions are offered for future research:

- ✓ From the perspective of Republican history studies, the provincial implementation of surname politics may be examined comparatively at the levels of province and district. In this way, the differentiations between the central norm and local practice can be shown more clearly.
- ✓ From the perspective of Early Republican studies, the effect of the Surname Reform on the relationship between household structure and citizenship status may be investigated in greater detail through family records, population registers, and the local press.
- ✓ Surname politics may be examined together with other Early Republican regulations in order

to determine whether practices of naming, address, title, and identity formed a common program of statization and citizen-making.

- ✓ Within the framework of comparative historical studies, surname politics in Turkey may be investigated together with similar naming regulations in the Balkans and Europe.

www.turkishstudies.net/turkishstudies**Turkish Studies**

eISSN: 1308-2140

**ANKARA SCIENCE
UNIVERSITY**

Erken Cumhuriyet'te Soyadı Siyaseti (1934–36): Yurttaşlığın Tanımlanması, İdarî Tatbikat ve Dış Temsil

Giriş

Erken Cumhuriyet döneminde soyadı düzenlemesi, yalnızca idarî bir kayıt inkılabı olarak değil, yeni devletin toplumu tanımlama, sınıflandırma ve kamusal alanda görünür kılma yollarından biri olarak da değerlendirilebilir. Kişi adının aile, aidiyet, dil ve statü ile kurduğu ilişki dikkate alındığında, 1934 tarihli Soyadı Kanunu hukukî bir düzenlemeyi aşan daha geniş bir tarihsel çerçeve içinde ele alınabilir. Bu bakımdan soyadı meselesi, Cumhuriyet'in yurttaşlığı tanımlama, toplumu adlandırma ve kamusal görünürlüğü idarî denetime bağlama süreçleriyle bağlantılı bir dönüşüm alanı olarak okunmaktadır.

Soyadı meselesine ilişkin literatür, konunun farklı yönlerini aydınlatan önemli bir birikim üretmiştir. Bununla birlikte soyadı düzenlemesi yalnızca ad verme usulü ya da nüfus kaydı tekniği olarak ele alındığında, Erken Cumhuriyet'in toplumu hangi hukukî, idarî ve siyasî araçlarla yeniden kurmaya yöneldiği tam olarak görülememektedir. Çünkü kişi adı, aile bağı, aidiyet, dil, statü ve kamusal görünürlük arasında kurulan ilişki, devlet müdahalesinin toplumsal düzen kurucu boyutunu da görünür kılmaktadır. Bu nedenle soyadı meselesi, hukukî düzenleme ile idarî yeniden yapılanma, kamusal görünürlük ile yurttaşlık statüsü ve aile düzeni ile devlet müdahalesi arasındaki ilişkiyi birlikte düşünmeye elverişli bir eşik olarak görülmelidir.

İlgili literatür baskın yönelimleri bakımından dört ana küme altında toplanmaktadır. İlk küme, soyadının hukukî doğuşu ve normatif yapısına odaklanan çalışmalardır (Atasoy, 2015; Aykanat, 2025; Ergene, 2011; Gezder & Holmlund, 2021; Kılıçoğlu Yılmaz, 2014). İkinci küme, kanunu Cumhuriyet ideolojisi, halkçılık ve karşılaştırmalı uluslaşma bağlamında ele almaktadır (Avşar & Kaya, 2013; Öz & Erdoğan, 2024). Üçüncü küme, uygulama, taşra ve basın hattını öne çıkarmaktadır (Aydın, 2019; Özdağ, 2025; Yaktı, 2025). Dördüncü küme ise seçilmiş soyadlarının etimolojisi, simgeselliği ve siyasal hafıza boyutuna yönelmektedir (Alan & Polatoğlu, 2025; Büyükkaradoğan, 2024). Buna rağmen, soyadı siyasetinin normatif tasarımı, uygulama ağları ve temsil boyutunu aynı tarihsel düzlemde birleştiren çalışmaların eksik kaldığı görülmektedir. Bu bağlamda çalışmanın amacı, 1934–1936 yıllarında soyadı siyasetinin Erken Cumhuriyet'te yurttaşlığı hangi normatif sınırlar içinde tanımladığını ve bu sınırların idare, parti, basın ve diplomatik raporlama ağlarında nasıl dolaşıma sokulduğunu açıklamaktır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada iki soruya yanıt aranmıştır. İlk olarak, 1933–1937 bandındaki kaynaklardaki alıntılardan türetilen tarihsel kategori ve temalar metin türlerine göre nasıl ayrışmakta, yıllar ilerledikçe hangi temalar güçlenmekte ya da zayıflamaktadır? İkinci olarak, tasarıdan kanuna, kanundan uygulamaya, uygulamadan kamusal anlatıma ve uluslararası temsile uzanan süreçte aynı ana ifadeler farklı kaynaklarda hangi anlam kaymalarını geçirmekte ve bu kaymalar dönem semantiği korunarak hangi üst çerçeve dönüşümlerini üretmektedir? Bu nedenle soyadı düzenlemesi, yalnızca bir kanun tarihi

meselesi değil, Erken Cumhuriyet'in yurttaşlık, idare ve toplumsal düzen kurma pratiklerini açıklayan tarihsel bir eşik olarak değerlendirilmelidir.

Erken Cumhuriyet'te Soyadı Siyaseti: Devlet İnşası, Yurttaşlık ve Kamusal Düzen

Soyadı, hukuk ve tarih literatüründe çoğu kez kişiyi başka ailelerden ayıran ve nesilden nesile intikal eden aile adı olarak tanımlanmıştır. Bu tanım, soyadının yalnızca teknik bir kayıt işareti değil, aynı zamanda aile üyeliğini, kamusal tanınmayı ve hukukî aidiyeti birlikte taşıyan bir adlandırma biçimi olarak anlaşılmasına imkân vermektedir (Aykanat, 2025, s. 1723–1724; Gezder & Holmlund, 2021, s. 233–234). Ancak Erken Cumhuriyet bağlamında mesele, yalnızca adların kayda geçirilmesiyle sınırlı görülmemelidir. Soyadı Kanunu, Millî Mücadele sonrasında kurulan yeni devletin toplumu yeniden tanımlama, yurttaşı tekil ve belirlenebilir bir hukukî kimlik içinde sabitleme ve kamusal alanı merkezî bir adlandırma diliyle düzenleme yönündeki daha geniş siyasal yönelişinin parçası olarak değerlendirilmelidir (Ahmad, 1993, s. 52–54; Lewis, 1961, s. 234–241). Bu bakımdan soyadı, Erken Cumhuriyet için yalnızca bir nüfus tekniği değil, devletin yurttaşı görme, tanıma ve sınıflandırma biçimlerinden biri haline gelmiştir.

Bu siyasetin tarihsel arka planı, doğrudan 1934 yılıyla başlamamaktadır. Geç Osmanlı döneminde merkezileşme, ortak vatandaşlık, idarî yeknesaklık ve devletin topluma nüfuz etmesi yönündeki girişimler, Cumhuriyet döneminde daha keskin ve daha kapsayıcı bir biçimde yeniden ele alınmıştır. Nitekim Tanzimat'tan itibaren merkezileşme ve ortak vatandaşlık fikri, farklı toplulukları daha bütünleşmiş bir siyasal çerçeve içinde toplama amacı taşımış; buna rağmen eski dinî, etnik ve yerel aidiyetler kolayca çözülmemiştir (Karpas, 2001, s. 320). 1877–1878 Osmanlı-Rus Harbi sonrasında ise merkezileşme, ortak siyasal aidiyet ve “millet” fikri daha görünür hale gelmiş; devletin korunması ile topluluğun yeni bir siyasal birlik içinde yeniden tarif edilmesi aynı sürecin parçaları olmuştur (Karpas, 2001, s. 126). Bu nedenle Soyadı Kanunu, geçmişten bütünüyle kopuk münferit bir düzenleme değil; geç Osmanlı'dan Cumhuriyet'e uzanan merkezî devlet inşasının Erken Cumhuriyet safhasındaki özgül araçlarından biri olarak okunmalıdır.

Bununla birlikte Cumhuriyet kadroları, bu mirası devralmakla yetinmemiş, onu yeni rejimin ihtiyaçlarına göre dönüştürmüştür. Millî Mücadele'nin ardından asıl mesele yalnızca yeni sınırların güvence altına alınması değil, egemenliğin kaynağının yeniden tanımlanması ve yeni devletin hangi esaslar üzerinde teşkil edileceğinin belirlenmesi olmuştur. İşgal yıllarının ardından Ankara'da yeni bir siyasî merkezin kurulması, saltanat ve hilafet eksenli meşruiyet biçimlerinin tasfiyesi ve cumhuriyetin ilanı, eski siyasal düzen ile yeni rejim arasında açık bir kopuş üretmiştir (Ahmad, 1993, s. 52–54; Lewis, 1961, s. 234–241). Bu kopuş, yalnızca anayasal düzeyde kalmamış; kamusal görünürlüğün, resmî aidiyetin ve yurttaşın hukuk önündeki tanımlanışının da yeni baştan düzenlenmesini gerekli kılmıştır. Soyadı siyaseti, işte bu aşamada, yeni devletin toplumu kendi hukuk dili içinde yeniden tertip etmesinin gündelik hayata uzanan araçlarından biri olarak ortaya çıkmıştır. Bu nedenle soyadı siyaseti kavramı, yalnızca bir kanun metnine işaret eden dar bir tanımlamadan daha açıklayıcıdır. Çünkü burada söz konusu olan, tek başına adların düzenlenmesi değil; devletin hukuk, idare ve kamusal telkin alanlarını birlikte işleterek toplumu daha sade, daha okunabilir ve daha denetlenebilir bir çerçeveye yerleştirmesidir. Medenî Kanun, dil inkılâbı ve kamusal alanda eski statü işaretlerinin tasfiyesiyle birlikte düşünüldüğünde, soyadlarının Türkçeleştirilmesi, lakap ve unvanların kaldırılması, aşiret ve yabancı millet adlarının dışlanması, Erken Cumhuriyet'in yeni yurttaşı tanımlama çabasının parçaları olarak görünmektedir (Aydın, 2019, s. 1379–1381; Öz & Erdoğan, 2024, s. 167–168; Yaktı, 2025, s. 1374–1376). Basının halka soyadı örnekleri sunması ve Türkçe adları teşvik etmesi de bu siyasetin yalnızca kanun metninde bırakılmadığını, gündelik hayatın içine yönlendirici ve öğretici bir müdahale olarak taşındığını göstermektedir (Avşar & Kaya, 2013, s. 80–83; Özdağ, 2025, s. 390–391).

Erken Cumhuriyet'in bu adlandırma siyaseti, tek parti döneminin devlet-toplum tasavvuru içinde daha açık biçimde anlam kazanmaktadır. Cumhuriyet halkçılığı, halkı çoğul ve kendi içinde

çatışmalı toplumsal kümeler toplamı olarak değil, türdeş, birleşik ve uyumlu bir siyasal bütün olarak tahayyül etmiştir. Bu çerçevede devlet, parti, millet ve lider arasında doğrudan bir örtüşme kurulmuş; halk egemenliği fikri, çoğulcu bir siyasal katılım zemini içinde değil, yekpare bir millî birlik söylemi içinde ifade edilmiştir (Çelik, 2009, s. 75–78). Böyle bir zihni çerçevede soyadı siyaseti, toplumsal çeşitliği görünür kılan eski aidiyet işaretlerini kamusal alandan geri çekip bireyi devletin tanıyabileceği ortak bir adlandırma sistemine bağlamıştır. Bu yüzden Soyadı Kanunu, yalnızca idarî bir kolaylaştırma tedbiri değil, tek parti döneminin yurttaşı türdeşleştirici ve kamusal alanı yeknesaklaştırıcı siyasal mantığının bir uzantısı olarak değerlendirilmelidir.

Aynı süreç, merkez ile çevre arasındaki ilişkinin Erken Cumhuriyet'te aldığı yeni biçimle de yakından bağlantılıdır. Mardin'in (1973, s. 183) işaret ettiği üzere Cumhuriyet'in kurucuları önceliği devleti güçlendirmeye vermiş; toplumsal dönüşüm büyük ölçüde merkezden çevreye doğru işleyen düzenleyici araçlarla yürütülmüştür. Bu tercih, bir yandan yeni devletin ayakta kalmasını sağlamış, öte yandan toplumsal farklılıkların yukarıdan aşağıya işleyen kanun ve düzenlemeler yoluyla dönüştürülmesine dayalı bir siyasal tarz üretmiştir. Erken Cumhuriyet'in taşra ve çevre karşısında duyduğu güvensizlik, yeni merkezin kurulması sırasında yaşanan bölünme ve dağılma korkularıyla birleşmiş; bu nedenle merkezî düzenleme, yalnız idarî değil, aynı zamanda siyasî bir güvenlik mantığı da taşımıştır (Mardin, 1973, s. 177, 182–183). Soyadı siyaseti de bu bağlamda okunmalıdır. Amaç, yalnız kişiyi kayıt altına almak değil; onu merkezin diliyle tanımlanabilir, denetlenebilir ve hukukî olarak sabitlenebilir bir yurttaş birimine dönüştürmektir.

Bu çerçevede Soyadı Kanunu'nun tek başına okunması da yeterli görünmemektedir. Medenî Kanun, dil inkılabı ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) toplum tasavvuru ile düşünüldüğünde, bu düzenlemenin daha geniş bir yeni yurttaşlık kurma programı içinde yer aldığı söylenebilir (Ahmad, 1993, s. 67–68; Çelik, 2009, s. 75–78). Soyadının Türkçe olması, lakap ve unvanların kaldırılması ve kayıt düzeninin sadeleştirilmesi, aynı anda hukukî eşitlik, idarî standardizasyon ve kamusal görünürlük alanlarına temas etmiştir (Aydın, 2019, s. 1379–1381; Öz & Erdoğan, 2024, s. 167–168; Yaktı, 2025, s. 1374–1376). Halkçılık ilkesiyle bağdaştırılmayan lakap, unvan, aşiret ve yabancı millet adlarının tasfiyesi de vatandaşların daha eşit, daha okunabilir ve daha denetlenebilir bir çerçeveye yerleştirilmek istendiğini düşündürmektedir. Bu nedenle soyadı siyaseti, kamusal alanda hukukî eşitlik iddiası ile merkezî devletin toplumu sınıflandırıcı müdahalesini bir araya getiren bir düzenleme olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte bu standardizasyonun bütün toplumsal aktörler için aynı şekilde işlemediği de görülmektedir. Kadının evlenince kocasının soyadını almak zorunda olması, aile birliğinin erkek soyadı etrafında kurulması ve çocuğun soyadının da aynı hiyerarşi içinde tanımlanması, inkılabın eşitleştirici dili ile aile içindeki ataerkil tertip arasında bir gerilim bulunduğunu düşündürmektedir. Hukuk literatüründe soyadının bir yandan kişilik hakkı, öte yandan kadın bakımından zorunlu bir bağlılık biçimi olarak tartışılması da bu noktada anlam kazanmaktadır (Atasoy, 2015, s. 146–167; Ergene, 2011, s. 140; Kılıçoğlu Yılmaz, 2014, s. 581–583, 590). Bu çerçevede soyadı siyaseti hem eşitleştirici hem de hiyerarşik sonuçlar üreten çift yönlü bir yurttaşlık mekanizması olarak değerlendirilebilir.

Sonuç olarak Soyadı Kanunu, Erken Cumhuriyet'in yalnız idarî kayıt düzenini sadeleştiren bir kanunu değildir. Bu kanun, Millî Mücadele sonrasında kurulan yeni egemenlik anlayışının, geç Osmanlı'dan devralınan merkezileşme ve ortak vatandaşlık arayışlarının, tek parti döneminin türdeş toplum tasavvuru ve merkezî devletin kamusal alanı yeniden kurma iradesinin birleştiği bir noktada anlam kazanmaktadır (Karpas, 2001, s. 126, 320; Lewis, 1961, s. 234–241; Mardin, 1973, s. 183).

Yöntem

Araştırmanın Usulü

Bu çalışma, tarihsel metinlerin yakın okumasına dayanan ve belge grubu üzerinden ilerleyen tümevarımsal bir çözümleme ile yürütülmüştür. Çalışmanın usulü, iki hattı bir araya getirmektedir: ilki, belgelerin seçimi, karşılaştırılması ve bağlamı içinde değerlendirilmesidir; ikincisi ise bu belgelerde tekrar eden anlam çekirdeklerinin tarihsel kod, kategori ve tema düzeyinde düzenlenmesidir (Bowen, 2009, s. 27–29; Elo & Kyngäs, 2008, s. 107, 110–111; Thomas, 2006, s. 237–238). Bu ikili tercih, araştırma sorularının doğasından kaynaklanmaktadır. Çalışma yalnızca hangi ifadelerin geçtiğini göstermeyi değil, aynı ifadelerin farklı metin türlerinde ve farklı safhalarda nasıl anlam değiştirdiğini de açıklamayı amaçlamaktadır. Bu nedenle belge çözümlemesi ile tarihsel kaynak eleştirisinin birlikte kullanılması gerekli görülmüştür (Thomas, 2006, s. 241–244; Heller, 2023, s. 988–989).

Araştırmanın ana inceleme dönemi 1934–1936 olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte, 1933 yılı hazırlık ve meclis tartışmaları evresini, 1937 yılı ise artçı uygulama ve tamamlama evresini göstermesi nedeniyle bağlamsal olarak incelemeye dâhil edilmiştir. 1929 tarihli tek diplomatik belge ise ana dönem verisini temsil eden çekirdek kaynak olarak değil, devlet eliyle adlandırma ve kayıt siyasetinin yakın bölgesel bağlamını göstermek amacıyla istisnâ karşılaştırmalı belge olarak kullanılmıştır.

Kaynaklar

Çalışmada değerlendirilen belge grubu toplam 270 alıntı biriminden oluşmaktadır. Bu birimler beş kaynak türünden derlenmiştir: kanun metinleri, meclis tutanakları, gazete yazıları, parti yazışmaları ve diplomatik raporlar. Kaynak seçimi, araştırma konusu ile doğrudan ilgili ve açıklayıcı değeri yüksek metin parçalarına yönelik ölçüt temelli bir tercih ile yapılmıştır (Palinkas vd., 2015, s. 533–544).

Bir metin parçasının incelemeye alınabilmesi için şu koşulları taşıması aranmıştır:

- (1) soyadı siyaseti veya unvan/lakap tasfiyesi ile doğrudan ilişkili olması,
- (2) norm, süreç, gerekçe ya da temsil hakkında analitik bir iddia taşıması,
- (3) tek bir temel iddiayı içermesi,
- (4) bağlamdan koparıldığında anlamı bozuluyorsa asgarî bağlamla birlikte alınması,
- (5) dönem semantiği içinde okunabilir olmasıdır.

Bu ölçütler, belge çözümlemesindeki seçme, değerlendirme ve yorumlama ilkeleriyle uyumludur (Bowen, 2009, s. 30–34; Ahmed, 2010, s. 2–4).

Tablo 1. Veri Kaynaklarının Tür, Kapsam ve Analitik İşlev Bakımından Dağılımı

Kaynak türü	Alıntı sayısı	Farklı kaynak başlığı	Yıl aralığı	Analitik işlev
Kanun metni	35	3	1934	Normatif çekirdeğin, hukukî tanımların ve resmî sınırlamaların belirlenmesi
Meclis tutanağı	55	3	1933–1934	Kanunun gerekçelendirilmesi, normatif tartışma ve siyasî meşrulaştırma
Gazete yazısı	124	8	1934, 1937	Kamusal öğretim, örnekleme, sadeleştirme ve toplumsal dolaşım
Parti yazışması	30	6	1935–1936	Seferberlik dili, uygulama takvimi, idarî izleme ve sonuç talebi
Diplomatik rapor	26	4	1929, 1934–1935	Dış temsil, yabancı gözlem ve inkılabın uluslararası yankısı
Toplam	270	24	1929–1937	Çok katmanlı tarihsel kaynaklar

Tablo 1’deki dağılım, çalışmanın tek bir belge türüne dayanmadığını; norm üretimi, uygulama, dolaşım ve dış temsil halkalarını birlikte kapsayan tabakalı bir kaynak grubuna yaslandığını göstermektedir. Böylece yalnızca kanun metni değil, kanunun nasıl gerekçelendirildiği, nasıl öğretildiği, nasıl uygulandığı ve dışarıya nasıl yansıtıldığı da birlikte incelenebilmiştir.

Okuma ve Çözümleme Usulü

Çözümleme iki aşamada yürütülmüştür.

İlk aşamada, belgeler araştırma sorularıyla ilişkileri bakımından taranmış; incelemeye alınan parçalar alıntı birimlerine dönüştürülmüştür (Bowen, 2009, s. 27–31). Ardından açık kodlama yapılmıştır. Bu aşamada önce yakın anlamlı çekirdekler belirlenmiş, sonra kodlar türetilmiştir. Kodlamada, dönemin dilini mümkün olduğu kadar korumak amacıyla doğrudan alıntı (in vivo) kodlaması tercih edilmiştir. Böylece “tescil”, “millî vahdet”, “aşiret”, “edep”, “Türk dili” ve “aile reisi” gibi ifadeler doğrudan metin dilinden alınarak korunmuştur (Miles vd., 2014, s. 79–80). İlk döngüden sonra kodlar işlev benzerliklerine göre gruplanmış, kategoriler oluşturulmuş ve ikinci döngüde bu kategoriler daha geniş tarihsel temalar altında toplanmıştır. Bu süreç, metin parçalarının tanımlanması, anlam kümelerinin ayrıştırılması ve bunların daha üst açıklayıcı çerçeveler altında düzenlenmesi biçiminde ilerlemiştir (Thomas, 2006, s. 241–244). Çalışmada nihai yapı 21 kod, 7 kategori ve 3 tema olarak sabitlenmiştir. Kodlama tamamlandıktan sonra her alıntı yılı ve belge türü içinde yeniden okunmuş; böylece kategori ve temaların hangi yıllarda ve hangi metin türlerinde yoğunlaştığı gösterilmiştir. Burada amaç nicel frekans üretmek değil, vurgu yoğunlaşmalarını ve yer değiştirme eğilimlerini tespit etmektir (Bowen, 2009, s. 28–29).

İkinci aşamada ise tema yapısı sabitlendikten sonra tarihsel karşılaştırmalı okuma yapılmıştır. Bu aşamada yalnızca içerik benzerliği değil, her belgenin üretildiği bağlam, amacı ve tarihsel işlevi de dikkate alınmıştır. Tarihsel kaynak eleştirisi, metnin ne söylediği kadar, hangi bağlamda ve hangi işlevle konuştuğunu da değerlendirmeyi gerektirir (Heller, 2023, s. 988–989). Bu ikinci aşama dört kontrol üzerinden yürütülmüştür:

- Kronolojik tabakalaştırma: Kod ve tema yapısı sabitlendikten sonra alıntılar yıllara göre kümelenmiş, hangi kategori ve tema bloklarının hangi tarihsel kesitlerde yoğunlaştığı karşılaştırılmıştır. Bu sıralama önemlidir; çünkü soyutlama tamamlanmadan yapılan karşılaştırmalar analitik dağınıklık üretebilir (Elo & Kyngäs, 2008, s. 110–111).

- ii. Üretim bağlamı kontrolü: Kanun metni, meclis tutanağı, gazete yazısı, parti yazışması ve diplomatik rapor aynı hadisenin farklı söylem alanları olarak ele alınmıştır. Böylece yalnızca aynı ifadenin geçip geçmediğine değil, aynı ifadenin farklı bağlamlarda hangi işleve bağlandığına bakılmıştır (Heller, 2023, s. 999).
- iii. Metinlerarasılık ve politika zinciri çözümlemesi: Aynı anlam çekirdeğinin tasarı, kanun, meclis, uygulama, basın ve dış temsil halkaları boyunca nasıl dönüştüğü izlenmiştir. Bu işlem, ikinci alt sorunun merkezindeki anlam kaymasını görünür kılmak için kullanılmıştır (Bowen, 2009, s. 27–31).
- iv. Anakronizm freni: “İrk”, “edep”, “aşiret”, “imtiyaz” ve “medeniyet” gibi kavramlar bugünün anlamlarıyla değil, dönemin idarî ve siyâsî semantiği içinde yorumlanmıştır. Böylece tarihsel yorum, yalnızca kod ve tema eşleştirmesine değil, kavramların kendi dönemlerindeki işleve dayandırılmıştır (Ahmed, 2010, s. 3–4; Heller, 2023, s. 988–989).

Kaynakların Tenkidi ve Yorumun Denetlenebilirliği

Çalışmada tarihsel yorumların dayanağını güçlendirmek için kaynak grubu tek bir belge türüne bırakılmamış; kanun metinleri, meclis tutanakları, gazete yazıları, parti yazışmaları ve diplomatik raporlar birlikte kullanılmıştır. Kaynak seçiminde uygunluk, özgünlük, güvenilirlik, temsil gücü ve anlam açıklığı ölçütleri gözetilmiştir (Bowen, 2009, s. 32–34; Ahmed, 2010, s. 2–4).

Çözümleme süreci izlenebilir bir karar zinciri içinde yürütülmüştür. Alıntı dâhil etme ağacı, satır kontrol listesi, kod–kategori–tema eşlemeleri ve tarihsel okuma notları ayrı çalışma sayfalarında saklanmıştır. Bu sayede yorumun hangi aşamalardan geçerek kurulduğu denetlenebilir hâle getirilmiştir (Heller, 2023, s. 988–989). Tema yapısının aşırı öznel kalmaması için iki tarihçi tarafından bağımsız okuma ve tema kontrolü yapılmıştır. İlk döngü sonunda temalara ilişkin uyuşma oranı %90 olarak hesaplanmıştır. Hesaplama Miles & Huberman çizgisindeki uyuşma / (uyuşma + uyuşmazlık) formülü esas alınmıştır. Uyuşulmayan tema ve kategori sınırları ikinci döngüde yeniden gözden geçirilmiş ve uzlaş sağlanmıştır (Miles et al., 2014, s. 89). Son olarak doğrudan alıntılar korunmuş, kod ve temalar mümkün olduğu kadar belge dilinden türetilmiş ve tarihsel yorum her aşamada yeniden belge bağlamına geri bağlanmıştır. Böylece araştırma soruları ile ulaşılan bulgular arasındaki bağ açık tutulmuştur.

Bulgular ve Yorum

Devletin Adlandırma ve Kayıt Siyasetini Kurması

Bu tema, soyadı siyasetinin önce kayıt altyapısı üzerinden kurulduğunu, ardından idarî icra zinciriyle işletildiğini ve son aşamada devletin kişileri okunabilir kılan bir tanıma düzenine bağlandığını göstermektedir. Bulgular, inkılabın öncelikle maddi ve bürokratik bir kayıt sistemi olarak tasarlandığını ortaya koymaktadır. Nizamname metinlerini duyuran gazeteler, her köy ve mahallenin soyadı defterlerinin esas deftere işleneceğini ve bu kayıtların doğum kâğıtlarına da geçirileceğini açık biçimde duyurmuştur (Yeni Asır, 1934, s. 8; Milliyet, 1934, s. 6). Aynı çizgi, Meclis görüşmeleri ve erken teklif metinlerinde de görülmektedir; amaç, mevcut soyadlarının ve yeni seçilecek adların nüfus kütüğüne geçirilerek devlet tarafından sabitlenmesidir (TBMM Zabıt Ceridesi, 1934b, s. 245–259). Böylece soyadı, gündelik kullanımdaki bir ad olmaktan çıkarılıp nüfus siyasetinin zorunlu bir unsuruna dönüştürülmüştür. Nitekim bu dönüşüm, adın ancak resmî kayıt zinciri içinde geçerlik kazanacağı bir düzen kurmuştur. “Soyadı esas defterine işlenmedikçe doğum kâğıtlarına yazılması memnudur” (Yeni Asır, 1934, s. 8) hükmü, soyadını toplumsal dolaşımdaki bir işaretten çıkarıp devletin tasdik ettiği bir kimlik unsuruna çevirmiştir. Bu bakımdan Erken Cumhuriyet, kişiyi yalnız adlandırmamış; adı, belgesiz var olamayacak bir idarî hakikat statüsüne de bağlamıştır.

Bu kayıt mantığı, yalnız kütüğe yazma ile sınırlı değildir; aynı zamanda doğrulama ve belge geçerliliği boyutunu da içermektedir. Basın metinlerinde soyadı kâğıtlarının imza veya mühürle tasdik edileceği, parmak izinin kullanılabileceği ve nüfus dairelerinin kayıtları ayrıca onaylayacağı belirtilmiştir (Yeni Asır, 1934, s. 8). Aynı metinlerde soyadının esas deftere geçmeden doğum kâğıdına yazılamayacağı vurgulanmıştır (Yeni Asır, 1934, s. 8). Bu nedenle siyaset, yalnız ad verme süreci değil, adın hukukî geçerlilik kazanması için belgelendirilmesi ve resmî olarak doğrulanması sürecidir. Bu husus, uygulama metinlerinde son derece açık bir dille ifade edilmiştir: “Bu münferit kâğıtlar ... soyadı sahibi tarafından imzalanmak veya mühür veya parmak izi ile tasdik edilmek mecburidir” (Yeni Asır, 1934, s. 8). Burada dikkat çekici olan, Erken Cumhuriyet’in adlandırmayı yalnız yazılı kayıtla değil, beden üzerinden alınan tasdik işaretleriyle de sabitlemesidir. Dolayısıyla soyadı, modern idarî devletin hem yazı hem de teyit mekanizması içinde güvence altına alınmıştır. Bunun devamında kayıtların numaralandırılması, ciltlenmesi, demirbaş sayılması ve repertuvar hâline getirilerek merkeze gönderilmesi öngörülmüştür (Yeni Asır, 1934, s. 8). Burada dikkat çekici olan, soyadının yalnız bireyi işaret eden bir ad olarak değil, merkezî devlet bilgisinin geri çağrılabilir bir unsuru olarak kurgulanmasıdır. Kayıt mantığı böylece yerelden merkeze bağlanmıştır. Üstelik bu kayıtlar geçici bir işlem evrakı gibi değil, kalıcı bir devlet hafızası gibi tasarlanmıştır. “Bu defterler o nüfus dairelerinde demirbaş eşyadan madut olup ciltlenerek saklanır” ve belediye'deki karşılıklarının da “seleflerden haleflere zimmetle devrolunur” (Yeni Asır, 1934, s. 8) denilmesi, soyadı siyasetinin arşiv değeri taşıyan bir idarî süreklilik mantığına bağlandığını göstermektedir. Böylece ad, yalnız kişiyi değil, devletin onu uzun zaman boyunca geri çağırabilme kapasitesini de temsil etmiştir.

Siyasetin işletilmesi de bu bürokratik zemin üzerinde yükselmiştir. Bulgular, soyadı düzeninin yalnız ilan edilmediğini; muhtar, mümessil, belediye, kaymakamlık ve nüfus dairesi zinciri içinde adım adım uygulamaya sokulduğunu göstermektedir. Nizamname metinlerinde defterlerin mümessillerden belediye reislerine, oradan kaymakamlık ve nüfus müdürlüğüne ulaştırılacağı belirtilmiştir (Yeni Asır, 1934, s. 8; Milliyet, 1934, s. 6). Kanun metni de valilere ve kaymakamlara yardımcı personel görevlendirme yetkisi vererek bu zinciri güçlendirmiştir (Resmî Gazete, 1934). Bu yapı, soyadı siyasetinin merkezî bir emir olarak değil, yerel memur ağı üzerinden işleyen bir idarî operasyon olarak tasarlandığını göstermektedir. Gerçekten de nizamname, bu operasyonun merhalelerini tek tek tarif etmiştir: “Mahalle mümessilleri ... belediye reislerine teslim ederler”; belediye reisleri ise bunları “kaymakamlara ve vilâyet merkezlerinde nüfus müdürlüklerine” verirler (Yeni Asır, 1934, s. 8). Bu zincir, inkılabın yalnız kanun koyucu bir merkezden değil, taşraya dağılmış bir memur kadrosu üzerinden maddileştirildiğini göstermektedir. Erken Cumhuriyet’in devlet kurma pratiği tam da burada belirginleşmektedir: merkezî irade, yerel icra olmadan tamamlanamamaktadır. Aynı biçimde inkılap, belirli bir zaman disiplini içinde yürütülmüştür. Gazeteler ve nizamname metinleri, soyadı defterlerinin hangi tarihe kadar tamamlanacağını ve hangi tarihe kadar teslim edileceğini ayrıntılı biçimde duyurmuştur (Milliyet, 1934, s. 6; Vakit, 1934, s. 11; Yeni Asır, 1934, s. 8). Kanun ve Meclis gerekçeleri de meriyet tarihinin ertelenmesini ve bildirim için belirli bir sürenin tanınmasını açıklamaktadır (TBMM Zabıt Ceridesi, 1934b, s. 245–259). Dolayısıyla inkılap, yalnızca norm koyan bir metin değil, belirli bir takvim içinde tamamlanması beklenen bir devlet kampanyasıdır. Nizamname dili bu seferberlik karakterini açıkça ortaya koymaktadır: “Gerek muhtarlar ve gerek belediyeler bu defterleri 2-7-936 tarihine kadar bitirmeğe ve 15-7-936 tarihine kadar ... vermeğe mecburdurlar” (Yeni Asır, 1934, s. 8). Bu tarih baskısı, soyadı işinin sıradan bir kayıt işi değil, belirli süre içinde sonuç alınması gereken bir idarî hamle olarak kavrandığını göstermektedir. Başka bir ifadeyle devlet, yurttaş yalnız tanımlamak istememiş; onu takvime bağlanmış bir inkılap temposu içinde yeniden tertip etmeye yönelmiştir.

Bu idarî örgütlenmenin tamamlayıcı unsuru yaptırımdır. Kanuna aykırı soyadlarının kayda geçirilmeyeceği, gerektiğinde silineceği ve süresi içinde soyadı seçmeyenlere idarenin resen soyadı vereceği açık biçimde düzenlenmiştir (Resmî Gazete, 1934; Vakit, 1934, s. 11). Ayrıca ihmalî görülen memurlar ile görevini yerine getirmeyen muhtar ve görevlilere para veya maaş kesme cezası verilmesi öngörülmüştür (TBMM Zabıt Ceridesi, 1934b, s. 245–259; Yeni Asır, 1934, s. 8). Burada soyadı seçimi, görünürde aileye bırakılmış olsa da son karar ve yaptırım gücü idarededir. Bu durumun en açık göstergesi, süresi içinde soyadı seçmeyenler için öngörülen resen belirleme yetkisidir: “Kendilerine soyadı seçemiyenlere vali ve kaymakamlar ... tarafından soyadı seçilip ... yazdırılır” (Vakit, 1934, s. 11). Böylece seçim serbestisi, son tahlilde idarî müdahalenin gölgesi altında kalmıştır. Erken Cumhuriyet açısından asıl öncelik, ferdi beğeniden çok nüfus düzeninin boşluksuz biçimde tamamlanmasıdır.

Son tahlilde bütün bu düzenlemeler devletçe tanınabilirlik ve okunabilirlik üretmiştir. Meclis tartışmalarında amaç, herkesin kimliğini değiştirmeyecek biçimde belirlemek ve nüfus kayıtlarını daha güvenilir hâle getirmek olarak ifade edilmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 1934b, s. 245–259). Erken teklif metinleri de soy, nüfus ve devlet kayıtları arasında daha sıkı bağ kurulmasını önermektedir (TBMM Zabıt Ceridesi, 1934a, s. 191–202). Böylece soyadı, bireyi ayırt eden bir işaret olmanın ötesinde, devletin toplumu sınıflandırma ve izleme kapasitesini güçlendiren bir araç hâline gelmiştir. Bu okunabilirlik yalnız nüfus kütüğünde değil, kimlik belgesi düzeninde de standardize edilmiştir. Eski harfli hüviyet cüzdanlarına soyadı yazılamayacağı ve bunların yeni yazıyla değiştirilmesinin zorunlu olduğu hükmü, inkılabın harf inkılabı sonrası bürokratik okunabilirlikle doğrudan ilişkilendirildiğini göstermektedir (Yeni Asır, 1934, s. 8). Aynı şekilde gazetelerde “öz ad önde, soyadı sonda” ilkesinin tekrarlandığı, imzada hangi biçimlerin kullanılabileceğinin gösterildiği ve kanun metninin bunu resmîleştirdiği görülmektedir (Kurun, 1934a, s. 10; Vakit, 1934, s. 11; Resmî Gazete, 1934). Devlet böylece yalnız hangi adların alınabileceğini değil, bu adların nasıl yazılacağını da belirlemiştir. Aynı standardizasyon, yazı inkılabıyla da doğrudan bağ kurulacak biçimde işletilmiştir: “Eski yazı ile yazılmış olan hüviyet cüzdanlarına soyadı yazılamaz. Bu gibi cüzdanların yeni harflerle değiştirilmesi mecburidir” (Yeni Asır, 1934, s. 8). Bu hüküm, soyadı siyasetinin tek başına bir adlandırma düzeni değil, Erken Cumhuriyet’in yeni yazı, yeni kayıt ve yeni kimlik rejimini birbirine eklemleyen bir bütün olduğunu göstermektedir. Kısacası adın modernleşmesi, yazının modernleşmesinden ayrı düşünülmemiştir.

Yurttaşlığın Normatif ve Kültürel Yeniden Yazımı

Bu tema, soyadı siyasetinin yalnız teknik bir kayıt alanı olmadığını; aile içi yetki dağılımını, yasak alanlarını, millî birlik dilini ve soy devamlılığı fikrini yeniden tanımladığını göstermektedir. Bulguların ilk işaret ettiği alan, aile ve kişi statüsünün yeniden düzenlenmesidir. Kanun ve nizamname, soyadı seçme hakkını esas olarak hane reisliğine bağlamıştır. Metinlerde evlilik birliğinin reisi olan kocanın öncelikli yetkili olduğu; bir evde yaşayan yakınların soyadını seçip nüfusa yazdırma görevinin ev başkanına ait bulunduğu belirtilmiştir (Resmî Gazete, 1934; Vakit, 1934, s. 11). Bu düzenleme, soyadı siyasetinin aileyi bireyler toplamı olarak değil, temsil yetkisi tek elde toplanmış bir birim olarak gördüğünü göstermektedir. Nitekim uygulama metni bunu son derece açık biçimde formüleştirmiştir: “Bir evde yaşayan öz, üvey ve kayın hısımlar için soyadı yazdırma vazifesi aile reisine aittir” (Son Posta, 1934, s. 9). Burada aile, eşit bireylerden kurulu yatay bir topluluk gibi değil; idarî muhatabı tek kişide toplanmış dikey bir birim gibi kurgulanmıştır. Erken Cumhuriyet’in yurttaşlaştırma hamlesi bu noktada bireyci değil, hane merkezli bir temsil mantığı içinde işlemektedir.

Aynı hiyerarşik mantık, kadınların, çocukların, evlatlığın ve vesayet altındaki kişilerin konumunda da izlenmektedir. Nizamname metinlerinde çocukların babanın soyadını taşıması, kadının evlenince kocasının soyadını alması ve evlatlığın evlat edinenin soyadına bağlanması düzenlenmiştir (Kurun, 1934b, s. 9; Vakit, 1934, s. 11). Kanun da vesayet altındaki kişilerin soyadının baba, ana veya vasi tarafından belirlenmesini öngörmüştür (Resmî Gazete, 1934). Böylece soyadı, aile hukukundaki hiyerarşileri görünür kılan bir araca dönüşmüştür. Bu hiyerarşi, nizamname hükümlerinde doğrudan okunabilmektedir: “Nesebi sahih olan çocuklar babalarının soyadını taşırlar” ve “Kadın evlenince babasının soyadını bırakıp kocasının soyadını alır” (Vakit, 1934, s. 11). Bu ifadeler, Cumhuriyet’in aile içi aidiyet çizgisini erkek soy hattı etrafında kurduğunu göstermektedir. Dolayısıyla soyadı siyaseti, bir yandan modern yurttaş üretirken, öte yandan aile içindeki ataerkil tertibi yeni hukuk dili içinde yeniden tahkim etmiştir. Dahası, soyadı ortak soy bağına ve aile çizgisinin devamına dayandırılmıştır. Aynı soydan gelen ailelerin ortak soyadı kullanabileceği, aynı soydan olmayanların ise aynı adı alamayacağı düzenlenmiş; bir ad üzerinde birden fazla talep olduğunda ilk başvuranın üstün tutulacağı ve gerekirse ayırıcı sıfat ekleneceği açıklanmıştır (Kurun, 1934b, s. 9; Son Posta, 1934, s. 9; Vakit, 1934, s. 11). Meclis metinlerinde soyadı, aile irtibatını maddî delille görünür kılan ve nesiller arasında intikal eden bir işaret olarak da tanımlanmıştır (1934b, s. 245–259). Soyadı burada aile kökenini sabitleyen ve devletin hakemliğinde ayırt edilen bir simge hâline gelmiştir. Özellikle “bir soydan olmayanlar aynı soyadını birden kullanamazlar” ve bu durumda adın “ilk müracaat eden için kabul olup diğerlerininki değiştirilir” (Vakit, 1934, s. 11) hükmü, soyadının devletçe dağıtılan ve korunulan bir soy tekeli gibi işlediğini göstermektedir. Gerekirse “Büyük” ve “Küçük” gibi ayırıcı sıfatların eklenmesi de bu hakemliğin ne kadar ayrıntılı yürütüldüğünü ortaya koymaktadır. Böylece soy bağı, toplumsal hafızanın serbest alanında değil, idarî tasnifin denetiminde tanımlanmıştır.

Siyasetin normatif müdahalesi, hangi adların yasaklandığı ve hangilerinin özel koruma altına alındığı konusunda daha da belirginleşmektedir. Lâkap ve unvanların kaldırılmasına dair kanun ile “ağa”, “hacı”, “bey”, “paşa” gibi unvanlar resmî kullanım dışına çıkarılmıştır (TBMM Zabıt Ceridesi, 1934b, s. 245–259). Kurun’daki açıklayıcı metin de rütbe ve memuriyet adlarının soyadı olarak kullanılamayacağını vurgulamıştır (Kurun, 1934a, s. 10). Meclis tartışmalarında bunun gerekçesi, memuriyet adlarının soyadı yerine geçmesinin yeni bir eşitsizlik alanı yaratmasıdır (TBMM Zabıt Ceridesi, 1934b, s. 245–259). Böylece eski statü işaretleri, yeni soyadı siyaseti dışında bırakılmıştır. Bu dışlama, yalnız teknik değil, açıkça rejim kurucu bir tercih olmuştur. “Ağa, hacı, hafız, hoca, molla, efendi, bey, paşa ... gibi lâkab ve unvanlar kaldırılmıştır” (TBMM Zabıt Ceridesi, 1934b, s. 245–259) hükmü, eski toplumun hiyerarşik hitap düzenine doğrudan müdahale etmektedir. Burada soyadı siyaseti, yalnız yeni ad vermemekte; eski kamusal üstünlük işaretlerini de geçersizleştirerek Cumhuriyet’in eşitlik iddiasını dil düzeyinde kurmaktadır. Aynı biçimde nizamname, “-viç”, “-is”, “-zade” gibi ekleri ve başka milletleri işaret eden soyadlarını yasaklamıştır (Kurun, 1934a, s. 10; Vakit, 1934, s. 11). Meclis görüşmelerinde bu tür adların “millî vahdet” fikrine aykırı olduğu savunulmuştur (TBMM Zabıt Ceridesi, 1934b, s. 245–259). Burada amaç yalnız dilsel sadeleştirme değil, kamusal adlandırmayı millî birlik ve idarî bütünlük fikrine uygun biçimde standartlaştırmaktır. Nizamname bu noktada son derece nettir: “Soyadlarına Of, Ef, Viç, İç, Is, Dis, zade, mahdum, bin gibi milliyet anlatan ... ekler ... kullanılamaz” (Vakit, 1934, s. 11). Bu düzenleme, adlandırma alanını yalnız Türkçeleştirmemiş; aynı zamanda geç Osmanlı’dan devralınan dağınık aidiyet ve unvan izlerini kamusal dilde sadeleştirerek Erken Cumhuriyet’in ortak yurttaşlık çerçevesini güçlendirmiştir. Bu bakımdan soyadı siyaseti, farklılıkları kışkırtan işaretleri geri çekip kamusal görünürlüğü daha yeknesak, daha okunabilir ve daha bütünlüğe bir millî çerçeveye bağlama teşebbüsü olarak belirmektedir. Kanunun “iğrenç ve gülünç” adları yasaklaması, tarihte ün almış kişilere ilişkin adların serbestçe kullanılamayacağını düzenlemesi ve Meclis’te bunun hem kamusal edebi koruma hem de tarihî büyüklerin adlarını muhafaza etme gerekçesiyle açıklanması, adlandırma alanının ahlâkî ve tarihî sınırlar içinde denetlendiğini göstermektedir (Resmî Gazete, 1934; TBMM Zabıt Ceridesi, 1934b, s. 245–259). Meclis’te dile getirilen “Hiç kimsenin, Türk

camiası içinde gülünç ve iğrenç olmağa hakkı yoktur, bilhassa isim dolayısıyla” sözü, bu müdahalenin ahlâkî karakterini açık biçimde göstermektedir (TBMM Zabıt Ceridesi, 1934b, s. 245–259). Demek ki soyadı, sadece kimlik değil, kamusal vakar meselesi olarak da görülmüştür. Bu yönüyle inkılap, yurttaşı kayda geçirmek kadar ona hangi sembolik sınırlar içinde görüneceğini de öğretmiştir.

Soyadı siyaseti, aynı zamanda millî/medenî yurttaşlık ve dil alanının da yeniden yazımıdır. Kanunun doğrudan “her Türk” ifadesiyle başlaması, soyadı siyasetinin yurttaşlığı etno-politik bir dil içinde tanımladığını göstermektedir (Resmî Gazete, 1934). Meclis görüşme ve erken teklif metinleri de yabancı milliyet ve aşiret çağrışımlarının kaldırılmasını millî birlik ve temessül gerekçesiyle savunmuştur (TBMM Zabıt Ceridesi, 1934a, s. 191–202; TBMM Zabıt Ceridesi, 1934b, s. 245–259). Soyadı böylece tanımlayıcı değil, millîleştirici bir araç hâline gelmiştir. Bu millîleştirici yön, dil sahasında daha da belirginleşmektedir: “Yeni takılan adlar Türk dilinden alınır” (Vakit, 1934, s. 11) hükmü, soyadı seçimini kültürel tercih alanı olmaktan çıkarıp doğrudan millî dil siyasetine bağlamıştır. Bu nedenle soyadı meselesi, yalnız nüfus kütüğünü düzeltme işi değil, Erken Cumhuriyet’in Türk Tarih Tezi etrafında güçlenen millî kimlik telakkisiyle uyumlu olarak gündelik hayatı Türkçe üzerinden yeniden kurma teşebbüsünün de bir parçasıdır. Henüz Güneş-Dil Teorisi’nin tam teşekkül etmediği bu evrede bile dilin milletin tarihî sürekliliği ve kültürel birliğini taşıyan başlıca unsur sayıldığı açıktır. Başka bir deyişle Cumhuriyet, yurttaşı yalnız hukuk bakımından değil, ortak millî hafıza ve dil birliği bakımından da tahkim etmek istemiştir. Bu söylem, medeniyet ve inkılâp diliyle desteklenmiştir. Meclis tartışmaları aşiret hayatını eski bir toplumsal biçim olarak tanımlamış; kanunun ise toplumsal intizamı güçlendireceği savunulmuştur (TBMM Zabıt Ceridesi, 1934b, s. 245–259). Bu çerçevede inkılap, yalnız idarî değil, aynı zamanda uygarlık projesinin bir parçası olarak sunulmuştur. Meclis’te “Aşiret hayatı orta devire ait içtimaî bir tarzı teşekküldür ve bir ayrılık ifade eder” denilmesi, ardından da “Bunu kaldırmak millî vahdetin esasları icabıdır” (TBMM Zabıt Ceridesi, 1934b, s. 255–259) hükmüne varılması, Erken Cumhuriyet’in kurucu mantığını açık biçimde yansıtmaktadır. Burada aşiret tipi aidiyetler, yalnız idarî bakımdan sorunlu yapılar olarak değil, Millî Mücadele sonrasında merkezî devlet, ortak yurttaşlık ve millî birlik hedefiyle bağdaşmayan eski toplumsal örgütlenme biçimleri olarak değerlendirilmiştir. Bu çerçevede soyadı siyaseti, Cumhuriyet inkılaplarının toplumu mahallî ve parçalı bağlılıklardan çıkarıp ortak bir millî bünyede birleştirme iradesinin gündelik hayata yansıyan meşru ve gerekli vasıtalarından biri olarak belirmektedir. Nihayet, yeni soyadlarının Türkçeden alınmasını zorunlu kılan dil politikası ve gazetelerde öz Türkçe ad repertuarı üzerine yürütülen tartışmalar, soyadı siyasetinin dil inkılabının gündelik hayata açılan uzantısı olduğunu göstermektedir (Haber, 1934, s. 4; Kurun, 1934a, s. 10; Vakit, 1934, s. 11).

Siyasetin Dolaşıma Sokulması ve Temsili

Bu tema, inkılabın yalnız kanunlaşmadığını; basın, parti örgütü ve dış gözlem yoluyla dolaşıma sokulduğunu göstermektedir. Öncelikle basın, bu siyasetin kamusal pedagojik dolaşımında merkezi bir rol üstlenmiştir. Yeni Asır, Vakit ve Milliyet, nizamname metnini parça parça yayımlayarak soyadı siyasetini kamusal dolaşıma açmıştır (Milliyet, 1934, s. 6; Vakit, 1934, s. 11; Yeni Asır, 1934, s. 8). Basın böylece yalnız haber veren değil, hukukî metni kamuya taşıyan aracı bir kurum hâline gelmiştir. Bu işlev, açıklayıcı rehberlik boyutuyla daha da derinleşmiştir. Son Posta ve Kurun, nizamnameyi açıklayıcı bir dille sunmuş; okuyucunun “müşkülünü halledecek” bir rehber işlevi üstlenmiştir (Kurun, 1934a, s. 10; Kurun, 1934b, s. 9; Son Posta, 1934, s. 9). Ayrıca örnek soyadı listelerinin yayımlanması ve ad yaratma konusunda okura model sunulması, halkın serbest seçimini fiilen yönlendirilmiş bir seçim alanına dönüştürmüştür (Haber, 1934, s. 4; Son Posta, 1934, s. 9). Böylece inkılap, yalnız hukukî bir düzenleme değil, basın eliyle öğretilen ve örneklendirilen bir kamusal eğitim süreci olarak işlemiştir.

Bu dolaşımın ikinci ekseni parti örgütüdür. CHP Genel Sekreterliği, 1 Mart 1936 tarihli genelgede soyadı işini “derin ve ileri bir inkılâp işi”, 11 Haziran 1936 tarihli yazıda ise “derin ve ileri bir inkılâp hareketi” olarak tanımlamış; her iki yazıda da sürenin dolmakta olduğuna dikkat çekerek parti örgütünün idare amirleriyle birlikte harekete geçmesini istemiştir (BCA, 490.01.0.0/3.12.18; BCA, 490.01.0.0/3.12.45). Trabzon yazışması da bu işi “büyük Devrim davamız” çerçevesinde sunmuştur (BCA, 490.01.0.0/18.92.3). İnkılap burada hukukî olmaktan çok siyasî seferberlik diliyle işletilmiştir. Bunun yanında parti yazışmaları, basılı kanun örneklerinin dağıtılmasını, halka okunmasını, soyadı listeleri hazırlanmasını ve beyanname doldurmada yardım edilmesini istemiştir (BCA, 490.01.0.0/3.12.18; BCA, 490.01.0.0/18.92.3). Merkezin taşradan sonuç istemesi ve il ile ilçe örgütlerinin genelgelere yazılı cevaplar ve çizelgeler göndermesi de bu sürecin yalnız teşvik edilmediğini, aynı zamanda raporlandığını ve denetlendiğini göstermektedir (BCA, 490.01.0.0/3.12.45; BCA, 490.01.0.0/18.92.3; BCA, 490.01.0.0/3.12.18). Bu nedenle soyadı siyaseti, izlenen ve performans mantığına bağlanan bir parti faaliyeti niteliği de kazanmıştır. Nitekim merkez, taşraya yalnız çağrı yapmamış; uygulamanın belgelenmesini de istemiştir. “Soyadı alma beyannamesinden ilbaylıklarda çok vardır” ifadesi, merkezin yerel örgütlerden bu beyannamelerin dağıtılması ve doldurulması konusunda yardım beklediğini göstermektedir (BCA, 490.01.0.0/3.12.18). Trabzon, Samsun ve Kayseri’den gönderilen yazılı cevaplar ile çizelgeler ise sürecin yerel düzeyde izlendiği ve raporlandığını ortaya koymaktadır (BCA, 490.01.0.0/18.92.3). Bu yönüyle soyadı siyaseti, Erken Cumhuriyet’in parti örgütü eliyle toplumu hem eğiten hem de ölçen müdahalelerinden biri olmuştur.

Son olarak dış gözlem, inkılabın temsiline ayrı bir katman eklemiştir. Vaşington Büyükelçiliği tarafından aktarılan The New York Times, Baltimore Evening Sun ve New York Herald Tribune haberleri, soyadı inkılabının yabancı basında ilgiyle takip edildiğini göstermektedir. The New York Times haberi, inkılabı “Türkler için Fransız isimleri” meselesi üzerinden çerçevelemiş ve Tevfik Rüştü Aras örneğine dikkat çekmiştir. Baltimore Evening Sun haberi, Rum ve Ermeni isimlerinde görülen “-is” ve “-yan” gibi eklerin yasaklanmasını vurgulamış ve bunu temessülü sağlamaya yönelik bir tedbir olarak yorumlamıştır. Buna karşılık New York Herald Tribune haberi, soyadı seçimini aile adları, Avrupa’daki adlandırma pratikleri ve “Atatürk” adının sembolik korunması bağlamında daha geniş karşılaştırmalı bir çerçeveye yerleştirmiştir. Belgrad Elçiliği’nin 1929 tarihli yazısı ise şahsî ad ve aile adı kullanma zorunluluğunun karşılaştırmalı bölgesel bir bağlamda izlendiğini ayrıca göstermektedir. Böylece Türk soyadı siyaseti, yalnızca bir iç inkılap olarak anlaşılmamış; daha geniş bir idarî ve uluslararası adlandırma düzeni içinde de okunmuştur.

Soyadı Siyasetinin Politika Zinciri Boyunca Anlam Kayması ve Diplomatik Temsili

İkinci alt soruya ilişkin bulgular, soyadı siyasetinin tek katmanlı bir hukuk düzenlemesi olarak işlemediğini; tersine, kanun koyma, mecliste gerekçelendirme, idarî tatbikat, kamusal öğretim ve dış temsile açılma safhalarında anlamı genişleyen bir devlet pratiğine dönüştürüldüğünü göstermiştir. İlk safhada teknik-idarî mahiyette görünen mesele, sonraki safhalarda millî birlik, medeniyet, aile nizamı ve uluslararası temsil başlıkları altında yeni işlevler kazanmıştır. Bu sebeple, aynı kavram kümesinin farklı metin türlerinde sabit kalmadığı; her üretim bağlamında yeniden yorumlandığı anlaşılmıştır.

Kanun ve nizamname düzeyinde söylem, her şeyden önce mecburiyet, kayıt ve standardizasyon mantığı üzerine kurulmuştur. “Her Türk öz adından başka soyadını da taşımağa mecburdur” hükmü ile yükümlülük açıkça vazedilmiş; “Söyleyişte, yazışta, imzada öz ad önde, soyadı sonda kullanılır” denilerek kamusal kullanımın biçimi tayin edilmiş; nihayet “Yeni takılan adlar Türk dilinden alınır” ibaresiyle adlandırma alanı dil siyasetine bağlanmıştır (Vakit, 1934, s. 11). Burada dikkat çekici olan husus, hukuk metninin sadece kayıt düzeni kurmakla yetinmemesi; aynı zamanda kimliğin nasıl yazılacağını, nasıl telaffuz edileceğini ve hangi dil dairesi içinde meşru

sayılacağını da belirlemesidir. Bu safhada soyadı, ferdi tercihten ziyade, devletin toplumu okunabilir kılma vasıtası olarak tertip edilmiştir.

Meclis müzakerelerinde ise aynı düzenlemenin daha belirgin bir siyasî ve ideolojik muhteva kazandığı görülmüştür. Nitekim “Aşiret hayatı orta devire ait içtimaî bir tarzı teşekküldür ve bir ayrılık ifade eder” denilmiş; hemen ardından “Bunu kaldırmak millî vahdetin esasları icabıdır” hükmüne varılmıştır (TBMM Zabıt Ceridesi, 1934b, s. 255–259). Bu ifadeler, soyadı siyasetinin yalnızca idarî karışıklığı gidermek için değil, eski aidiyet biçimlerini tasfiye ederek yeni bir siyasî cemaat tasavvuru kurmak için de kullanıldığını göstermektedir. Aynı çerçevede “Biz her Türkün bir aile ismi taşımasını istiyoruz. Bu; bir tasarruf mevzuu değil, doğrudan doğruya tesbit mevzuudur” denilmesi, devletin adlandırma meselesini bir serbest tercih alanı olarak değil, doğrudan doğruya kamusal tesbit sahası olarak gördüğünü ortaya koymuştur (TBMM Zabıt Ceridesi, 1934b, s. 255–259).

Bu safhada dikkat çeken ikinci husus, dil ve ahlâk denetiminin millî birlik vurgusuyla aynı mantıksal bütün içinde ele alınmış olmasıdır. Soyadı sadece bir ayırma işareti gibi görülmemiş; toplumsal farkların ve sembolik imtiyazların yeniden tasnif edildiği bir alan hâline getirilmiştir. Dolayısıyla kanun metnindeki teknik standardizasyon, meclis zemininde millî vahdet, medenîleşme ve eski hiyerarşi kalıntılarının tasfiyesi şeklinde daha geniş bir tarihsel programa bağlanmıştır. Bu da ikinci alt sorunun merkezi bulgularından birini teşkil etmektedir: soyadı siyaseti, hukukî çerçevesi sabit kalmakla beraber, meclis söyleminde açıkça bir siyasal-terbiye projesine dönüştürülmüştür.

Aile ve cinsiyet statüsü bakımından da benzer bir anlam yoğunlaşması tespit edilmiştir. Nizamname düzeyinde “Nesebi sahih olan çocuklar babalarının soyadını taşırlar” ve “Kadın evlenince babasının soyadını bırakıp kocasının soyadını alır” hükümleri açıkça yer almıştır (Vakit, 1934, s. 11; Kurun, 1934b, s. 9). Keza “Bir evde yaşayan öz, üvey ve kayın hısımlar için soyadı yazdırma vazifesi aile reisine aittir” denilerek seçme ve tescil salahiyeti aile reisi merkezinde toplanmıştır (Son Posta, 1934, s. 9). Bu hükümler, inkılabın dışarıya dönük modernleşme görünümüne rağmen, iç hukukta ve uygulama mantığında erkek-merkezli aile nizamını muhafaza ettiğini göstermektedir. Başka bir ifadeyle, modern kayıt tekniği ile geleneksel otorite çizgisi birbiriyle çatışmamış; aksine aynı düzenleme içinde birlikte işletilmiştir.

Uygulama safhasında söylemin yönü yeniden değişmiştir. Parti yazışmalarında mesele artık kanun tekniğinden ziyade takvim, seferberlik ve sonuç alma mantığı içinde ele alınmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği’nin 11 Haziran 1936 tarihli yazısında, “Soyadı seçmek ve kütüğe tescil ettirmek için kanunun tayin ettiği tarih 2 Temmuz 1936 olduğuna göre zaman pek az kalmış demektir” denilmiş; aynı metinde bu iş “Türk sosyetesinin medenî ve içtimaî üstünlüğü bakımından ... derin ve ileri bir inkılâp hareketi” olarak tavsif edilmiştir (BCA, 490.01.0.0/3.12.45). Bu ifadeler, uygulama safhasında soyadı meselesinin salt idarî bir işlem olarak görülmediğini; bilâkis Cumhuriyet’in başarı hanesine yazılması gereken bir inkılâp performansı olarak algılandığını göstermektedir. Böylece hukukî zorunluluk, idarî seferberlik ve siyasî meşruiyet aynı dil içinde kaynaştırılmıştır.

Basın metinlerinde ise söylem daha öğretici ve normalleştirici bir hüviyet kazanmıştır. “Soyadı Nizamnamesi: Aşağıdaki satırları okuyunuz, müşküllerinizi halledeceksiniz” ifadesi, kanun dilinin vatandaş için açıklanması ve uygulanabilir hâle getirilmesi gayesine hizmet etmiştir (Son Posta, 1934, s. 9). Bu safhada gazete, devlet normunu sadece tekrar eden bir vasıta olmamış; onu sadeleştiren, gündelik hayata tercüme eden ve uygulamayı kolaylaştıran bir pedagojik aracı gibi işlemiştir. Böylece kanundaki mecburiyet, kamusal alanda “nasıl yapılır” bilgisine dönüşmüş; idarî metin, pedagojik anlatı formu kazanmıştır.

Dış temsil safhasında ise daha farklı bir söylem kurulmuştur. Vaşington Büyükelçiliği’nin Hariciye Vekâletine gönderdiği yazıda, “16 Birincikânun tarihli New York Times gazetesinde ‘Türkler için Fransız İsimleri’ başlığı altında şöyle bir yazı çıkmıştır” denilmiş; devamında,

uygulamanın “tesirleri büsbütün millî olmamıştır” şeklinde yorumlandığı ve “Hariciye Vekili Dr. Tevfik Rüştü Bey bir Fransız şehrinin ismini almak suretiyle Tevfik Rüştü Arras olmuştur” ifadesinin aktarıldığı görülmüştür (BCA, 3322/2133). Benzer biçimde Baltimore Evening Sun’a dair raporda, “Rum ve Ermeni isimlerinin sonunu teşkil eden (is) ve (yan) harflerinin kullanılmasının memnu olduğu” ve bunun “temessülü temin etmek” maksadı taşıdığı bildirilmiştir (BCA, 134/64). Burada iç metinlerdeki ahlâk, disiplin ve kayıt vurgusunun geri çekildiği; dışarıya dönük anlatıda ise inkılabın millîleştirici ve merkezileştirici bir siyaset olarak okunup tartışıldığı anlaşılmıştır. Böylece içeride disiplin ve standardizasyon üreten inkılap, dışarıda Türkiye’nin yeni rejimini tanımlayan bir diplomatik temsil nesnesine dönüşmüştür.

Bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde, soyadı siyasetinin politika zinciri boyunca anlamını koruyan bir çekirdek taşıdığı; fakat bu çekirdeğin her safhada farklı ağırlıklarla yeniden üretildiği görülmektedir. Kanun safhasında kayıt ve mecburiyet; meclis safhasında millî vahdet ve medeniyet, nizamname safhasında aile ve statü düzeni, parti yazışmalarında idarî seferberlik, basında pedagojik tercüme, diplomatik raporlarda ise dış temsil ve rejim imajı öne çıkmıştır. Bu sebeple ikinci alt soruya verilecek hüküm şudur: soyadı siyasetinin ana ifadeleri, politika zinciri boyunca sabit bir anlam taşımamış; aynı ifadeler farklı üretim bağlamlarında yeni siyasî, idarî ve diplomatik işlevler kazanmıştır. Bu durum, Erken Cumhuriyet’in adlandırma siyasetini yalnızca nüfus tekniği değil, aynı zamanda toplum mühendisliği ve uluslararası temsil vasıtası olarak kullandığını göstermektedir.

Tartışma ve Sonuç

Araştırma, Soyadı İnkılâbı’nın Erken Cumhuriyet döneminde ad verme usulünü düzenleyen dar bir hukuk müdahalesi olmanın ötesine geçtiğini; yurttaşlık statüsünü, aile hiyerarşisini, aidiyet işaretlerini ve kamusal saygınlık ölçülerini yeniden tanımlayan bir devlet pratiği olarak işlediğini ortaya koymaktadır. Bu süreçte ad, yalnızca kişiyi gösteren bir işaret olarak değil, devletin makbul toplumsal düzen tasavvurunu gündelik hayata yerleştiren bir araç olarak işlemiştir. Böylece yurttaşlık, soy, aile bağı, dil tercihi, ahlâk ölçüsü ve kamusal görünürlük yeniden tanımlanmıştır. Bu ilk sonucun işaret ettiği yeniden kuruluş, soyadı siyasetinin tarihsel etkisinin yalnızca konulan normlarda değil, bu normların farklı bağlamlarda kazandığı değişken anlamlarda da ortaya çıktığını göstermektedir. Nitekim aynı inkılap, iç siyasette millî birlik ve toplumsal terbiye aracı, idarî düzlemde kayıt ve denetim tekniği, kamusal alanda uygulama rehberi, dış temsilde ise yeni devletin merkezî karakterinin göstergesi olarak işlev görmüştür. Bu tablo, Erken Cumhuriyet inkılaplarının yalnızca kanun yoluyla değil, gerekçelendirme, yayma, öğretme ve temsil etme zinciri içinde tarihsel kalıcılık kazandığını ortaya koymaktadır. Nitekim 1930’ların başında Türk Ocakları’nın yerini Halkevleri’nin alması, Darülfünun inkılabı ve yeni dil-tarih tezlerinin resmî kültür politikası hâline gelmesi, inkılapların yalnız hukukî değil, aynı zamanda kurumsal ve pedagojik araçlarla da topluma yerleştirildiğini göstermektedir (Zürcher, 2024, s. 316). Dolayısıyla soyadı siyaseti, devletin toplumu yalnızca yönettiği değil, aynı zamanda onu belirli bir yurttaşlık çerçevesine yerleştirdiği bir dönüşüm alanı olmuştur.

Araştırmada varılan temel sonuç, soyadı siyasetinin Erken Cumhuriyet’te yurttaşlığı normatif olarak tanımlayan kurucu bir adlandırma siyaseti olduğudur. Bu siyasetle birlikte devlet, toplumu yalnızca okunabilir ve denetlenebilir kılmakla yetinmemiş; aynı zamanda kimlerin hangi sembollerle, hangi aile düzeni içinde ve hangi hukukî-idarî sınırlar dâhilinde kamusal hayata katılacağını da belirlemiştir. Bu bakımdan Soyadı İnkılâbı, yalnızca bir ad değiştirme süreci değil, yurttaşlık statüsünün, hane düzeninin ve kamusal kişiliğin yeniden tertibi anlamına gelmiştir. Bu yönüyle soyadı siyaseti, Erken Cumhuriyet’in yalnız idarî bir standardizasyon hamlesi değil, daha geniş bir “Türk yurttaşı yaratma” programının gündelik hayata nüfuz eden parçalarından biri olarak değerlendirilmelidir (Zürcher, 2024, s. 37–38). Erken Cumhuriyet’in dönüştürücü kudreti de tam burada görünür hâle gelmiştir: devlet, toplumu yalnızca yeni kurumlarla değil, insanların birbirine

ve devlete hangi adlarla görüneceğini belirleyerek de yeniden kurmuştur. Bu noktada mesele yalnızca ulaşılan sonuçları yinelemek değildir; asıl önemli olan, bu sonuçların mevcut Erken Cumhuriyet literatürü içindeki yerini tayin etmektir. Soyadı Kanunu literatürü birlikte değerlendirildiğinde, bu çalışmanın modern devlet, uluslaşma, dil, hukuk, aile ve kamusal görünürlük eksenlerini tek bir tarihsel hatta birleştirdiği görülmektedir.

Birinci sonuç bakımından mevcut soyadı literatürü, kanunun modernleşme, millî kimlik, dilde sadeleşme ve idarî düzen hedefleriyle ilişkisini güçlü biçimde vurgulamaktadır. Öz & Erdoğan (2024, s. 153–156), Soyadı Kanunu’nun yeni devletin millî kimlik inşasında dikkat çekici bir araç olarak işlediğini belirtmiştir. Aykanat (2025, s. 1723, 1739–1740), kanunun aile adı, medeni hukuk ve miras düzeniyle birlikte ele alınması gerektiğini göstermiş; Yaktı (2025, s. 1374–1376), yerel basın verilerinden hareketle uygulamayı millî kimlik inşasının tamamlayıcı bir halkası ve dil inkılabının uzantısı olarak değerlendirmiştir. Bu çalışma, söz konusu literatürü doğrulamakla birlikte, tartışmayı Erken Cumhuriyet’in yurttaşlık siyaseti, aile düzeni ve kamusal görünürlük mekanizmaları bağlamında genişletmektedir. Aynı zamanda bu genişleme, 1925 sonrasında siyasal iktidarın yoğunlaşmasının rejimin kendi ifadesiyle “toplumsal ve kültürel inkılabı” daha eşgüdümlü biçimde yürütmesine imkân verdiğini gösteren daha geniş Erken Cumhuriyet çerçevesiyle de uyumludur (Zürcher, 2024, s. 310). Buna göre soyadı, yalnızca devletin kimlik kartı üretme tekniği değil; aileyi, dilsel meşruiyeti ve kamusal saygınlığı aynı anda yeniden tanımlayan bir devlet müdahalesidir.

İkinci sonuç bakımından literatürle en açık kesişme, kanunun tek bir hukuk metni gibi işlemediğini gösteren çalışmalarda ortaya çıkmaktadır. Özdağ (2025, s. 371–391), ulusal basının kanunun benimsenmesi ve uygulanmasında asli rol üstlendiğini; Yaktı (2025, s. 1373–1376, 1388), yerel basının kanun ve nizamnameyi açıklayan ve vatandaşın seçim sürecine eşlik eden bir işlev gördüğünü; Aykanat (2025, s. 1739) ise uygulama safhasında memurların öncülük yapmasının istendiğini belirtmektedir. Bu çalışma, basın ve uygulama hattını meclis gerekçesi, idarî takip, kamusal öğretim ve diplomatik temsil aşamalarıyla birlikte ele alarak aynı inkılabın farklı anlam rejimlerine bağlandığını göstermektedir. Bu bağlamda Avşar & Kaya (2013, s. 77–83) ile Öz & Erdoğan’ın (2024, s. 156, 168) işaret ettiği halkçılık ve ulus-devlet boyutları, burada aile düzeni ve idarî görünürlük boyutlarıyla birlikte okunmaktadır. Lâkap ve unvanların kaldırılması eski imtiyaz farklarını silmeye yönelmiş, Türkçe soyadı tercihi ile yabancı ırk ve millet adlarına getirilen sınırlamalar ise millî kimliğin kamusal adlandırma üzerinden tahkim edildiğini göstermiştir. Bununla birlikte Aykanat (2025, s. 1745–1746), Gezder & Holmlund (2021, s. 233–234) ve Kılıçoğlu Yılmaz’ın (2014, s. 583) ortaya koyduğu üzere, soyadı siyaseti aile içinde ataerkil yetkiyi de tahkim etmiştir. Bu sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde, soyadı siyasetinin kamusal alanda eşitleyici ve millileştirici, aile içinde ise hiyerarşik bir yeniden tanımlama alanı olduğu anlaşılmaktadır.

Ana sonucun literatürdeki yeri, soyadı siyasetinin neden Erken Cumhuriyet’in kurucu düzenlemelerinden biri olarak değerlendirilmesi gerektiği sorusunda belirginleşmektedir. Soyadı Kanunu literatürü, kanunu modernleşme, idare, dil ve uluslaşma eksenlerinde açıklamaktadır; bu açıklama yerindedir, ancak bu çalışma söz konusu eksenleri tek bir politika zinciri içinde birleştirmektedir. Soyadı inkılabı, aile bağının nasıl adlandırılacağını, kamusal hayatta hangi işaretlerin meşru sayılacağını ve geçmişten gelen hangi statü unsurlarının tasfiye edileceğini belirlemiştir. Aydın’ın (2019, s. 1391–1392) Malatya ve Yaktı’nın (2025, s. 1388–1389) Adana örnekleri, bu sürecin yerel basın ve taşra uygulamalarıyla birlikte yürütüldüğünü göstermektedir. Bu nedenle soyadı siyaseti ne yalnızca bir hukuk maddesi ne de sadece bir propaganda başarısı olarak görülebilir; daha doğru biçimde, Erken Cumhuriyet’in toplumu adlandırma, kaydetme ve kamusal alanda görünür kılma yollarını yeniden kurduğu kurucu bir tarihsel eşik olarak değerlendirilmelidir. Üstelik bu kurucu eşik, dil inkılabı ile Türk Tarih Tezi’nin sağladığı zihni çerçeve içinde, yurttaş yalnız nüfus kütüğünde değil, tarih, dil ve vatan arasında kurulan ortak bir millî aidiyet içinde yeniden tanımlama imkânı da vermiştir (Zürcher, 2018, s. 224–225).

Bu çalışmanın başlıca sınırlığı, kaynakların amaçlı ve ölçüt temelli olarak seçilmiş belgelerden oluşmasıdır. Bu nedenle çalışma, dönemin bütün yazılı üretimini kapsayan tam sayım niteliği taşımamaktadır. Dolayısıyla bulgular, özellikle çekirdek dönem ve seçilen kaynak türleri çerçevesinde değerlendirilmelidir. Bu kapsamda gelecekte yapılacak araştırmalara ilişkin getirilen öneriler şunlardır:

- ✓ Cumhuriyet tarihi araştırmaları açısından, soyadı siyasetinin taşra uygulamaları vilayet ve kaza ölçeğinde karşılaştırmalı olarak incelenebilir. Böylece merkezî norm ile yerel tatbikat arasındaki farklılaşmalar daha açık biçimde gösterilebilir.
- ✓ Erken Cumhuriyet araştırmaları açısından, soyadı inkılâbının aile kayıtları, nüfus defterleri ve yerel basın üzerinden hane yapısı ile yurttaşlık statüsü arasındaki ilişkiye etkisi daha ayrıntılı olarak araştırılabilir.
- ✓ Soyadı siyaseti, diğer Erken Cumhuriyet düzenlemeleriyle birlikte ele alınarak ad, hitap, unvan ve kimlik pratiklerinin ortak bir devletleştirme ve yurttaşlaştırma programı oluşturup oluşturmadığı incelenebilir.
- ✓ Karşılaştırmalı tarih çalışmaları kapsamında, Türkiye'deki soyadı siyaseti Balkanlar ve Avrupa'daki benzer adlandırma düzenlemeleriyle birlikte araştırılabilir.

References

- Ahmad, F. (1993). *The making of modern Turkey*. Routledge.
- Ahmed, J. U. (2010). Documentary research method: New dimensions. *Indus Journal of Management & Social Sciences*, 4(1), 1–14.
- Alan, S., & Polatoğlu, M. G. (2025). Atatürk'ün yakın çevresine verdiği soyadlarının seçilmiş örnekler üzerinden etimolojik analizi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27(1), 377–405.
- Atasoy, H. (2015). *Evli kadının soyadı sorunu “anayasal” mı? “Bireysel” mi?* Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, (5), 131–170.
- Avşar, Z., & Kaya, A. E. E. (2013). Cumhuriyet Türkiye'sinin halkçılık uygulamaları: Soyadı Kanunu örneği. *Turkish Studies*, 8(5), 73–90.
- Aydın, M. K. (2019). 1934 tarihli Soyadı Kanunu uygulamaları ve Malatya örneği: Fırat gazetesi verilerine göre. *Belgi Dergisi*, 2(18), 1379–1416.
- Aykanat, M. (2025). Aile isminden soyadına: Soyadının Türk hukukuna girişi. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 74(3), 1721–1757.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27–40.
- Büyükkaradoğan, İ. (2024). “Bu soyadı alınmamış ise...” *Ulus inşası ve soyadları* [Kitap incelemesi]. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 12(2), 341–346.
- Çelik, Nur B. (2009). Kemalizm: Hegemonik bir söylem. İçinde *modern Türkiye’de siyasî düşünce*, Cilt 2: *Kemalizm*, editörler Tanıl Bora ve Murat Gültekinil, 75–79. İletişim Yayınları.
- Elo, S., & Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing*, 62(1), 107–115.
- Enver D. (2022). Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye'de özel okulların gelişimi (1839–1923). *Turkish Studies – Historical Analysis*, 17(1), 157–177. <https://doi.org/10.47846/TurkishStudies.50732>
- Ergene, D. (2011). İnsan hakları hukukundaki gelişmeler ışığında Türk hukukunda kadının ve çocuğun soyadı meselesi ve Medenî Kanun’da değişiklik önerisi. *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 31(2), 123–176.
- Gezder, Ü., & Holmlund, M. (2021). Evlenen ve boşanan kadının soyadı meselesi. *İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6(10), 233–247.
- Haber. (1934, 27 Kasım). *Soy adlarınız nelerdir?*
- Hatice Acar Çınar, H., & Ergül, B. (2025). Narsisizm ve saldırganlık ilişkisi. *Turkish Studies – Comparative Religious Studies*, 20(2), 207–231. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.72019>
- Heller, M. (2023). Rethinking historical methods in organization studies: Organizational source criticism. *Organization Studies*, 44(6), 987–1002.
- Karpat, Kemal H. (2001). *The politicization of Islam: Reconstructing identity, state, faith, and community in the Late Ottoman state*. Oxford University Press.
- Kılıçoğlu Yılmaz, K. (2014). Kadının bitmeyen soyadı sorunu. *Ankara Barosu Dergisi*, 2014(4), 581–592.

- Kurun. (1934a, 23 Aralık). *Soyadının nizamnamesi geldi*.
- Kurun. (1934b, 24 Aralık). *Soyadı nizamnamesi*.
- Lewis, B. (1961). *The emergence of modern Turkey*. Oxford University Press.
- Mardin, Ş. (1973). Center-periphery relations: A key to Turkish politics? *Daedalus*, 102(1), 169–190.
- Miles, M. B., Huberman, A. M., & Saldaña, J. (2014). *Qualitative data analysis: A methods sourcebook* (3rd ed.). SAGE.
- Milliyet. (1934, 21 Kasım). *Soyadı nizamnamesinin esasları*.
- Öz, E., & Erdoğan, H. (2024). Türkiye’de Soyadı Kanunu’nun kabulü, 1926 İtalya soyadı düzenlemesi ve uygulamalar bağlamında kıyaslanması. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 24(48), 151–177.
- Özdağ, S. (2025). Türk çağdaşlaşmasının önemli bir aşaması olan Soyadı Kanunu’nun halk tarafından benimsenmesi ve uygulanmasında ulusal basının rolü. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 67, 371–391.
- Palinkas, L. A., Horwitz, S. M., Green, C. A., Wisdom, J. P., Duan, N., & Hoagwood, K. (2015). Purposeful sampling for qualitative data collection and analysis in mixed method implementation research. *Administration and Policy in Mental Health and Mental Health Services Research*, 42(5), 533–544.
- Resmî Gazete. (1934, 2 Temmuz). *Soyadı Kanunu*. (Sayı 2741, Kanun No. 2525).
- Son Posta. (1934, 24 Aralık). *Soyadı nizamnamesi: Aşağıdaki satırları okuyunuz, müşküllerinizi halledeceksiniz*.
- TBMM Zabıt Ceridesi. (1934a, 16 Haziran). *Muğla mebusu Nuri Beyin, nüfus kanununa müzeyyel 2/97 numaralı kanun teklifile soy adı hakkında 1/558 numaralı kanun lâyihası ve Dahiliye ve Adliye encümenleri mazbataları* (Sıra No: 203). *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre IV, Cilt 23, İçtima 3, 69. *İnikat*, 191–202. Türkiye Büyük Millet Meclisi.
- TBMM Zabıt Ceridesi. (1934b, 21 Haziran). *Soyadı Kanunu müzakeresi*. *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre IV, Cilt 23, İçtima 3, 71. *İnikat*, 245–259. Türkiye Büyük Millet Meclisi.
- Vakit. (1934, 21 Kasım). *Soyadı nizamnamesinin esaslarını neşrediyoruz*.
- Yaktı, Ö. (2025). Yeni Adana ve Türksözü gazetelerinin verileri doğrultusunda 1934 tarihli Soyadı Kanunu uygulamaları ve Adana’daki yansımaları. *Turkish Studies*, 20(2), 1373–1397.
- Yeni Asır. (1934, 25 Kasım). *Soyadı Nizamnamesi: Devlet şûrasında tetkik edilen nizamname projesini neşrediyoruz*.
- Zürcher, E. J. (2018). *Modernleşen Türkiye’nin tarihi* (Y. Saner, Çev.; 4. bs.). İletişim Yayınları.
- Zürcher, E. J. (2024). *Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e: Tarih, toplum ve siyaset* (T. Sivrikaya, Çev.). İletişim Yayınları.

Arşiv Kaynakları

- BCA, Fon Kodu: 490.01.0.0, Yer No: 3.12.18, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği’nin C.H.P. İlyönkurul Başkanlıklarına gönderdiği genelge, Sayı: 5/691, 1 Mart 1936.
- BCA, Fon Kodu: 490.01.0.0, Yer No: 3.12.45, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği’nin C.H.P. Başkanlığına yazısı, Sayı: 5/790, 11 Haziran 1936.

- BCA, Fon Kodu: 490.01.0.0, Yer No: 18.92.3, Cumhuriyet Halk Partisi Kayseri İl Yönetim Kurulu Başkanlığı'nın C.H.P. Genel Sekreterliği'ne yazısı; Develi ve İncesu ilçe yönkurul parti başkan ve üyelerinin aldıkları soyadlarını gösterir çizelge ektir, Sayı: 546, 21 Ekim 1935.
- BCA, Fon Kodu: 490.01.0.0, Yer No: 18.92.3, Cumhuriyet Halk Partisi Samsun İl Yönetim Kurulu Başkanlığı'nın C.H.P. Genel Sekreterliği'ne yazısı, Sayı: 497, 20 Mart 1936.
- BCA, Fon Kodu: 490.01.0.0, Yer No: 18.92.3, Cumhuriyet Halk Partisi Trabzon İlyönkurul Başkanlığı'nın C.H.P. Genel Sekreterliği'ne yazısı; 1 Mart 1936 gün ve 5/691 sayılı emirlere cevaben, Sayı: 85, 21 Mart 1936.
- Türkiye Büyükelçiliği Vaşington. No: 3322/2133. Hariciye Vekâletine yazı, "Soy adları hakkında," New York Times'ta yayımlanan "Türkler için Fransız İsimleri" başlıklı haberin aktarımı, 24 Birincikânun 1934.
- Türkiye Büyükelçiliği Vaşington. Sayı: 134/64. Dış Bakanlığına yazı, Baltimore Evening Sun gazetesinde Soyadı Kanunu'na ilişkin yayımlanan haberin aktarımı, 14 Şubat 1935.
- Türkiye Büyükelçiliği Vaşington. Sayı: 108/52. Dış Bakanlığına yazı, New York Herald Tribune gazetesinde Soyadı Kanunu'na ilişkin yayımlanan haberin aktarımı, 10 Şubat 1935.
- Türkiye Cumhuriyeti Belgrad Elçiliği. No: 217-118. Hariciye Vekili Tefik Rüştü Bey'e yazı, Yugoslavya'da şahsî ve aile ismi kullanma mecburiyetine ilişkin değerlendirme, 2 Mart 1929.

ETHICAL DECLARATIONS

Research and Publication Ethics

I declare that this article is an original work and was prepared in accordance with the principles of scientific research and publication ethics. The article has not been published elsewhere and is not currently under review by another journal.

All sources used in the study have been cited in accordance with academic standards. I declare that the study does not contain plagiarism, fabrication, falsification, or manipulation of data, and that the research findings have been presented in accordance with the principles of scientific integrity.

Author Contributions

The author single-handedly designed, conducted, and analyzed the study and prepared the report for this article. I have reviewed and approved the final version of the article and agreed to its publication.

Conflict of Interest

I declare that there is no conflict of interest regarding the publication of this manuscript.

Funding

This research did not receive any specific grant, financial support, or funding from any public, commercial, or non-profit funding agencies.

Artificial Intelligence (AI) Usage Disclosure

During the preparation of this manuscript, artificial intelligence tools may have been used solely for limited purposes such as language editing, translation assistance, and stylistic improvement. Any AI-assisted translations or language corrections were carefully reviewed and verified by the author. Artificial intelligence tools were not used to generate the core scientific content, research design, analysis, or scholarly conclusions. All academic responsibility for the content of the manuscript rests entirely with the author.

Copyright and Permissions

I confirm that all necessary permissions for copyrighted materials have been obtained where required and that the manuscript does not violate any intellectual property rights.

Author Approval

I confirm that they have read and approved the final version of the manuscript and consent to its submission and publication.

ETİK BEYANLAR**Araştırma ve Yayın Etiği**

Bu makalenin özgün bir çalışma olduğunu ve bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hazırlandığını beyan ederim. Makale daha önce herhangi bir yerde yayımlanmamış olup başka bir dergide değerlendirme sürecinde değildir.

Çalışmada kullanılan tüm kaynaklar akademik kurallara uygun biçimde atıflanmıştır. Çalışmanın intihal, veri uydurma, veri tahrifi veya manipülasyon içermediğini; araştırma bulgularının bilimsel dürüstlük ilkelerine uygun şekilde sunulduğunu beyan ederim.

Yazar Katkısı

Çalışmanın tasarlanması, yürütülmesi, analizi ve makalenin raporlama aşamasını tek başına yürütmüştür. Makalenin son hâlini okuyup onayladım ve yayımlanmasını kabul ettim.

Çıkar Çatışması

Bu makalenin yayımlanmasına ilişkin herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan ederim.

Finansal Destek

Bu araştırma herhangi bir kamu kurumu, ticari kuruluş veya kâr amacı gütmeyen kuruluş tarafından finansal olarak desteklenmemiştir.

Yapay Zekâ Kullanım Beyanı

Makalenin hazırlanması sürecinde yapay zekâ araçlarından yalnızca dil düzenleme, çeviri desteği ve anlatım iyileştirmesi amacıyla sınırlı ölçüde yararlanılmıştır. Yapay zekâ araçları tarafından yapılan çeviri ve dil düzenlemeleri tarafımdan dikkatle kontrol edilmiştir. Yapay zekâ araçları çalışmanın bilimsel içeriğinin, araştırma tasarımının, analizlerinin veya akademik sonuçlarının oluşturulmasında kullanılmamıştır. Makalenin içeriğine ilişkin tüm akademik sorumluluk bana aittir.

Telif Hakları ve İzinler

Telif hakkı gerektiren materyaller kullanılmışsa gerekli izinlerin alındığını ve çalışmanın herhangi bir fikrî mülkiyet hakkını ihlal etmediğini beyan ederim.

Yazar Onayı

Makalenin son hâlini okudum, onayladım ve yayımlanmasını kabul ettiğimi beyan ederim.